

Kvartersbadet

AAHM01
Examensarbete i Arkitektur
Degree Project in Architecture
Lunds Tekniska Högskola 2022

Kvartersbadet
Communal Bathing
Av Cornelia Valentin

Examinator: Jesper Magnusson
Handledare: Nina Aronsen

Innehåll

	Abstract / Sammanfattning	6-7
	Introduktion	8
	Ode till Aspuddsbadet	10
	Ordlista	16
<i>Del I - Att bada</i>	Badande på olika platser	20
	Det sinnliga	34
	Det fiktiva	40
	Skinship	44
	Mellan komposition och förförelse	48
<i>Del II - Platsen</i>	Kvarteret i Gamla Väster	54
	Befintlig byggnad	56
	En passage	60
<i>Del III - Metod</i>	Ekfraser	64
	Skiss och process	70
<i>Del IV - Badet</i>	Kvartersbadet	80
	Kontextmodell	82
	Diagram	84
	Badhuset	92
	Materialitet	112
	Atmosfär	114
<i>Del V - Reflektion</i>	Kvartersbadet i staden	128
	Slutord	129
	Källförteckning	130

“I am sure there are things that can’t be cured by a good bath but I can’t think of one.”

- Sylvia Plath, The Bell Jar

Abstract

We need places in the city where we can just be, slow down and have experiences that are sensual and bodily. When communal baths were built in the cities of Sweden, it was largely for hygienic reasons, a place where people washed weekly. Now you could say that bathing is a kind of ritual, something that we do for the sake of the experience. I designed the bathhouse on an infill plot in Gamla Väster in Malmö. The bathhouse connects with an existing building and together they create a passage through the block. The passage is a changing walk along the walls of the bathhouse where the light sometimes comes from above and sometimes filters through semi-transparent windows where bathers are glimpsed as shadowy figures on the other side of the glass. The part of the building that faces the street also houses a beer cafe, for visitors who are going to swim, have been swimming or just want to have a beer. Looking at references that are fictional, built or natural, in this thesis I investigate bathing and gradients of materiality, light, sound, nudity, transparency, temperature, intimacy and fiction.

Sammanfattning

Vi behöver platser i staden där vi kan bara vara, sänka tempot och ha upplevelser som är sinnliga och kroppsliga. När kvartersbad byggdes i städerna i Sverige var det till stor del av hygieniska skäl, en plats där man tvogade sig veckovis. Nu skulle man kunna säga att badandet är en slags ritual, något som vi gör för upplevelsens skull. Kvartersbadet har jag ritat på en infill-tomt i Gamla Väster i Malmö. Badet länkar samman med en befintlig byggnad och tillsammans skapar de en passage genom kvarteret. Passagen är en föränderlig promenad längs badhusets väggar där ljuset ibland kommer från ovan och ibland silas genom semitransparenta fönster där badare skymtas som skuggfigurer på andra sidan glaset. Den delen av byggnaden som vänder sig mot gatan rymmer även ett ölcafé, för besökare som ska bada, har badat eller bara vill dricka öl. Med utgångspunkt i referenser som är fiktiva, byggda eller naturliga undersöker jag i detta examensarbete badande och gradienter av materialitet, ljus, ljud, nakenhet, transparens, temperatur, intimitet och fiktion.

Introduktion

Det finns en grundläggande mänsklig premiss för kvartersbad. Att uppfylla basala behov som att tvätta sig, värma sig och umgås. Att mötas och göra det tillsammans, fränkopplade från allt som sker utanför badhusväggarna. Även fast den hygieniska anledningen för kvartersbadens existens inte är lika relevant idag, finns det fortfarande behov som behöver uppfyllas för människor i staden. Behovet av att slappna av, sakta ned och ta hand om sin kropp.

Jag har badat så länge jag kan minnas. Jag lärde mig att simma på ett kvartersbad i en närförort i Stockholm där jag växte upp. Jag gick på babysim där också, men det minns jag ju inte något av. Jag fortsatte simma i sjön på landstället utanför Linköping, där jag tog mina simmärken i det junikalla och mörka vattnet. Simskolan avslutades alltid med ett godisregn, där simlärarna hade enorma skålar med kolor som de kastade ut mot strandkanten och i vattnet. Vi slängde oss ned i vattnet och samlade på oss så många sjöblöta kolor vi kunde. Det var inte alltid fint väder på simskolan, ganska ofta var det regn och rusk. Jag minns att jag föredrog vädret så faktiskt – ruggigt och påtagligt. Det hotfulla från luften gjorde vattnet i sjön varmare och mer omfamnande. Så fort det regnade på somrarna kastade vi barn oss ut ur huset och ned mot sjön. Vi skulle regnbada!

Det är något med att bada som känns som att stiga in i en annan, fiktiv värld. Vi korsar en gräns – från staden in till badet - och plötsligt byts alla normer och sanningar ut till andra. Påklädd på utsidan, naken på insidan. Hårda och kalla ytor på utsidan, mjukt och varmt vatten på insidan. Privat och enskilt på utsidan, gemenskap och samtal på insidan. Är det därför vi fortfarande dras till badhus – trots att vi egentligen inte längre behöver dem för de hygieniska skälen? Sverige har förändrats mycket sedan kvartersbad började byggas och många har badkar i hemmet. Dagens stadsbo är uppkopplad, stressad, på språng, konstant tillgänglig och ganska privat. Allt det som vi släpper när vi kliver in i badhuset och ned i vattnet. En ritual som vi mår bra av och antagligen behöver.

I detta examensarbete vill jag framhäva upplevelsen av badandet – temperaturförändringar, lager av utomhus och inomhus, hur vatten låter, olika sätt att vara social, gradienter av ljus och känslan av att kliva in i en helt annan värld – ned i vattnet.

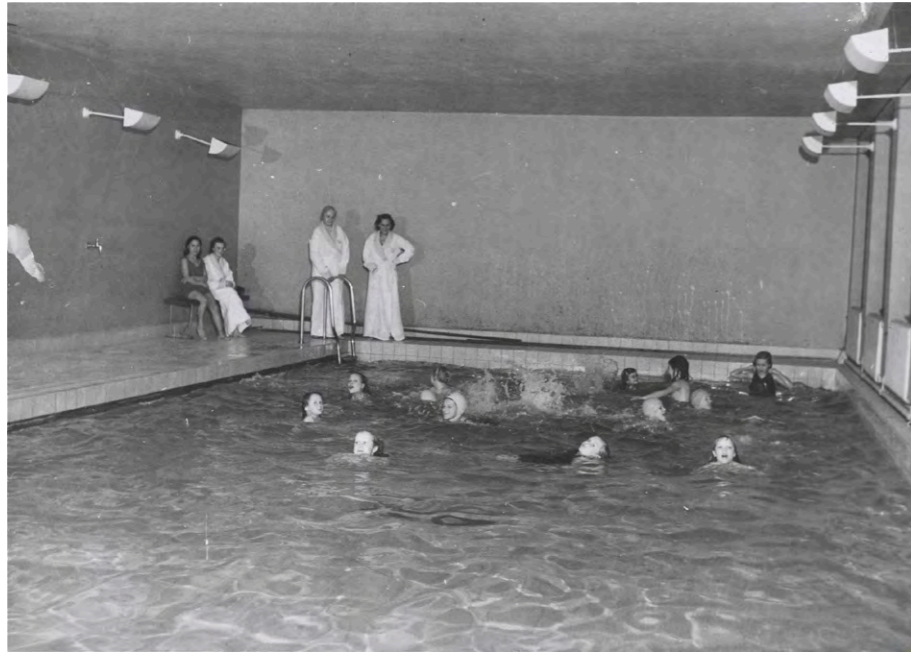
Ode till Aspuddsbadet

1919 – 2009.

I Aspudden där jag växte upp fanns ett kvartersbad knappt hundra meter från vår lägenhet. Det byggdes 1919 för att ge aspuddsbor möjlighet att komma och tvätta sig, simma och umgås. Aspudden var Stockholms första arbetarförort och då det inte fanns varmvatten i bostäderna under 1910-talet byggdes aspuddsbadet som ett renlighetsbad, dit trångbodda kunde komma och tvaga sig och värma sig efter en hård arbetsdag. Bassängen hölls öppet olika tider för kvinnor och män, vilket gjorde att det var nakenbad som gällde. I priset ingick även skrubbing från en baderska. (Stockholmskällan 2021)

Badhuset var en liten och en anonym byggnad som bara avslöjade sitt syfte med en grön lysande skylt ovanför entrén – BAD. Jag lärde mig att simma där. Jag minns känslan av att vara utmattad i kroppen, ha blött hår som luktar av klor och som stelnar till armerade istappar så fort de möter utomhuskylan. Efter badet fick jag välja vilken godispåse jag ville för 10 kronor i den lilla receptionsdisken. Han som satt i badhusreceptionen pratade sådan där stockholmska från en svunnen tid. Jag bad min mamma rita en skiss av badhuset, så som hon minns det. Badhuset hade ett omklädningsrum som delades upp i herr- och damavdelning med små draperier, och gemensamma duschar – väldigt enkelt och funktionellt. År 2009 revs badhuset för att ge plats åt en ny förskola eftersom Aspudden hade fått en ny generation av småbarnsfamiljer med bostadsrätter. Mamma var engagerad i protestgruppen ”Rädda Aspuddsbadet” och ockuperade badhuset natten innan polisen stormade badhuset. Mamma klarade sig men badhuset revs kort därpå. Det är inte meningen att låta alltför nostalgisk och romantiserande, badhusets struktur var uttjänt och det hade kostat ungefär fjorton miljoner att renovera det. Jag bara undrar om vi går miste om en mångårig kulturhistorisk badtradition när vi river i stället för att renovera och om det kanske inte är för sent att återuppta kvartersbadet som mötesplats i staden?

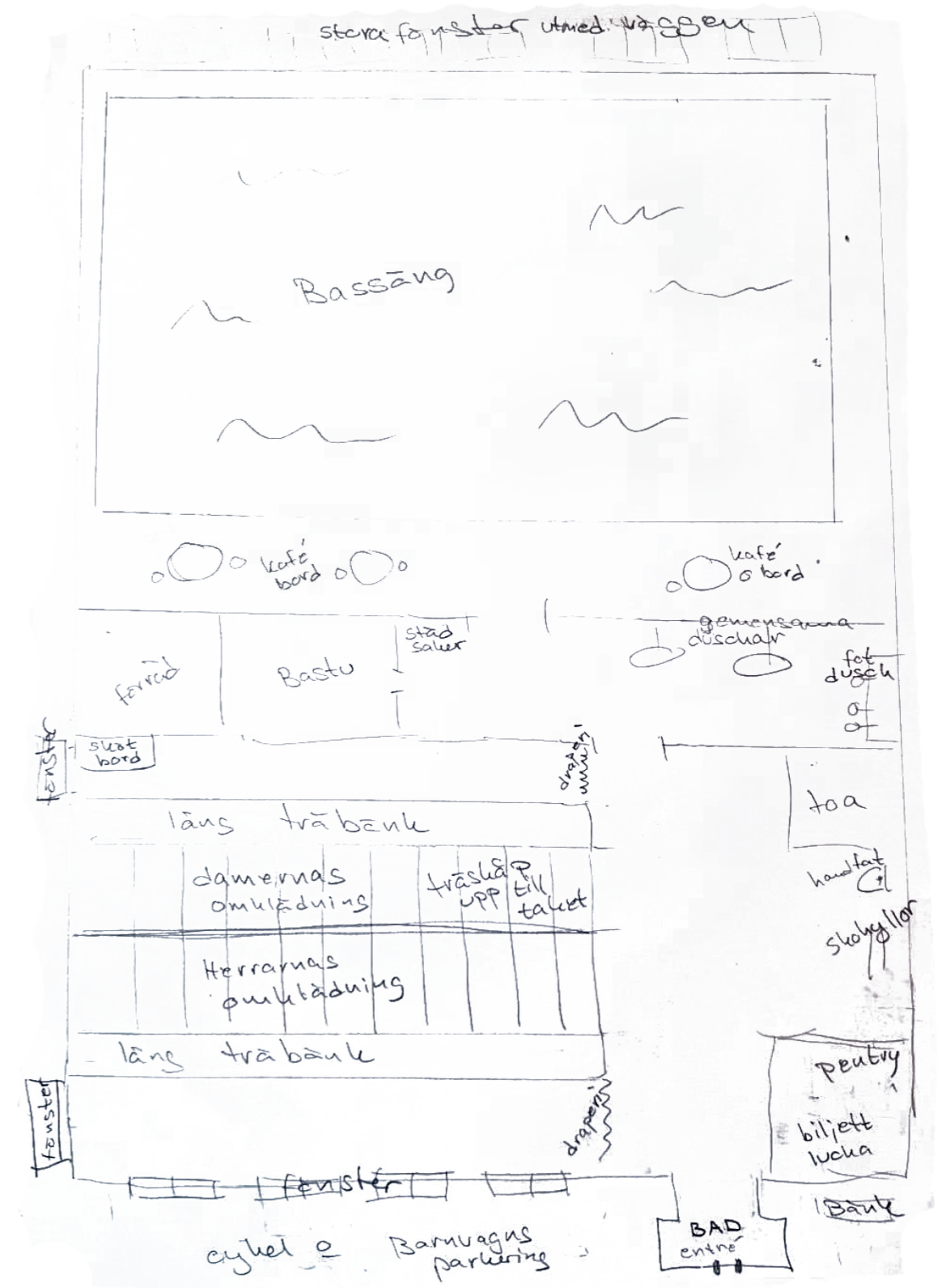

Damernas badtid, 1950 (Stockholms Stadsarkiv)
Tvätterummet, 1951 (Stockholms Stadsarkiv)

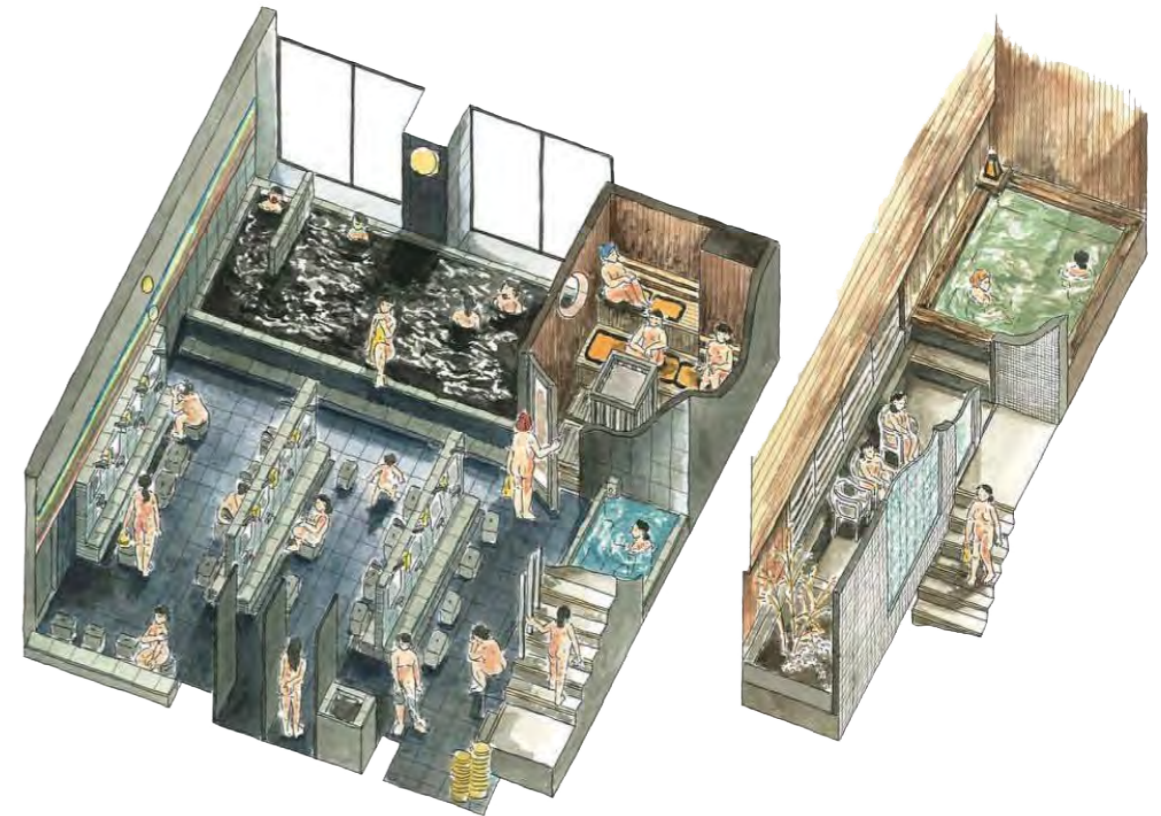

Karbad, ryggskrubbning ingår i priset, 1950 (Stockholms Stadsarkiv)

Ordlista

- Bandai – Receptionsdisk i badhus i Japan
- Caldarium – Varm rummet i romerskt bad
- Frigidarium – Kalla rummet i romerskt bad
- Laconium – Svettrum i romerskt bad
- Noren – Entrégardin till ett japanskt sento
- Onsen – Varm källa i Japan
- Ryokan – Vårdshus kopplat till onsen
- Sento – Kommunalt badhus i Japan
- Shoji – Träram täckt av washipapper
- Skinship – Intim, icke-sexuell beröring och närhet
- Svettbad – Bastubad
- Tepidarium – Ljumma rummet i romerskt bad
- Washi – Semitrasparent papper

Del I
-
Att bada

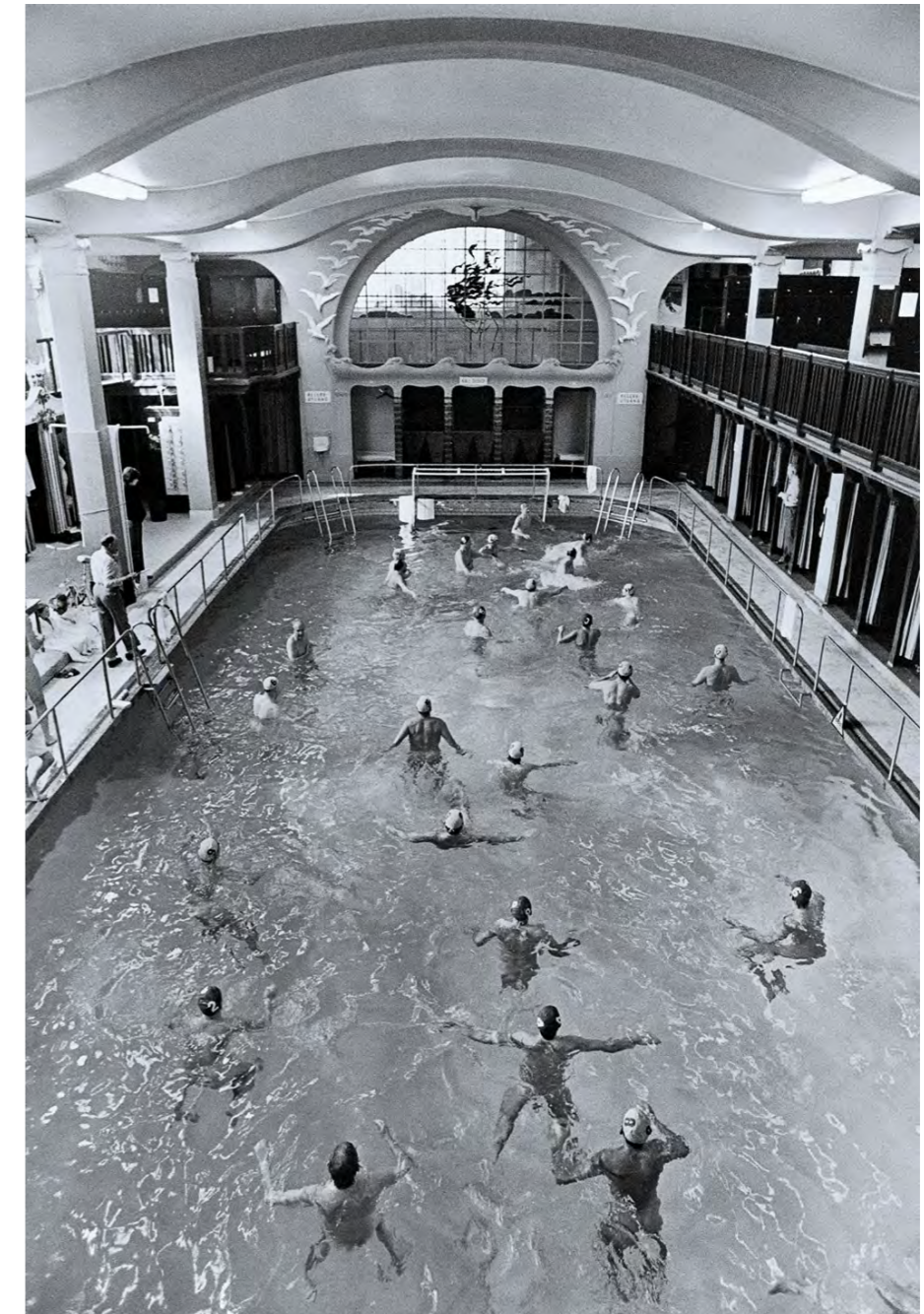
Badande på olika platser

Civilisationer uppstod kring det livsnödvändiga vattnet. Vatten som renar, vatten som släcker törst, vatten som värmer, vatten som tillagar, vatten som transporterar, vatten som stärker, vatten som lindrar. Mänsklighetens historia och samhällets uppkomst är oundvikligt sammanlänkad med förekomsten av vatten och hygieniskt badande har existerat lika länge som vi. I Romarriket var badandet en viktig del av vardagen och badhusen bestod av flera rum med olika syften. Romare som var fria besökte dagligen badhuset för att rengöra sig, slappna av och umgås. I vissa bad fanns det rum för andra aktiviteter än bad, så som föreläsningssalar, bibliotek och spelrum. Badet var uppdelat i olika rum, med bad i olika temperaturer som skulle besökas i en viss ordning. I calidariumet var det termer, uppvärmda bad. I frigidariumet kunde du bada kallt och i tepidariumet fanns det ljumt tempererade bad. Det fanns avdelningar för träning och en avdelning för svettbad, laconium. (Cartwright 2013)

Sverige

I Sverige har badandet idag, förutom det dagliga tvagandet, en självklar plats. Kanske för att vårt land har en kustlinje på 424 000 kilometer (Stålnacke 2013), från Haparanda till Strömstad. Kanske för att vi är ett av världens mest sjörika länder, med ungefär 100 000 sjöar som täcker närapå 9% av landets yta (Samuelsson 2022). Kanske på grund av, eller tack vare, vårt kalla klimat som har skapat ett behov av att finna värme som omsluter kroppen.

Sveriges badande sträcker sig långt bak i tiden. Under vikingatiden byggdes badstugor för veckovis rengöring av kroppen på löghardagher – lördagar. På 1500-talet byggdes många badstugor i Sverige, privata och lite lyxigare bad för överklassen, men också allmänna badstugor i städerna för att tillgodose stadsbornas hygien, som också fungerade som en plats för att umgås, ha kul och dricka. Ordet bastu kommer från en förenkling av ordet badstuga – och det är framför allt bastun som är i fokus på den här tiden. Karbad förekom också men var inte alls lika vanligt. Ärkebiskopen Olaus Magnus beskriver badandet så här: *”Det finnas såväl enskilda som allmänna bad, vilka äro synnerligen väl inrättade och försedda med allt nödigt tillbehör. De enskilda baden tillhöra förnäma personer och äro byggda i närheten av strömmande vatten och sköna örtagårdar; de allmänna åter är uppförda i städer och byar till så stort antal, som inbyggarnas mängd och*

"Simövningar för flickor på Malmö Saltsjöbad" (Ragnar Küller)
Herrdelen på Ribersborgs Kallbadhus (Malmö Museer)

villkor göra behövt." Badstugorna var en viktig del av vardagslivet och en ritual för mer speciella livshändelser. Inför döden utfördes det sista badet i badstugorna, själabadet, för att förkorta själens tid i skärselden. Kvinnor födde barn i badstugorna, för att värma sig och få avskildhet. Inför bröllopsnatten tog hustrun sitt bröllopsbad i badstugan och övernattade där tillsammans med sina väninnor.

I resten av Europa började man under 1600-talet lägga ned badstugorna på grund av spridningen av syfilis. Samtidigt började en badhusboom i Sverige och resten av Norden. Kungligheter byggde bad på slotten och badandet blev en viktig del av svensk folkidentitet och kultur. Badandet började ta en allt lyxigare form och 1684 byggdes Rosenbad i Stockholm, ett medicinskt skönhetsbad. Där kunde man karbada bland rosor, liljor och kamomill. Bröllopsbad fanns också på menyn, där den blivande bruden fyra dagar innan bröllopet badade, umgicks och dansade med väninnorna. Badet revs sedan år 1723. Kort därpå minskade badandet på grund av sjukdomar och brist på rent vatten och ved. Badstugorna började att ses som en hygienisk olägenhet och smitthärd och förbjöds 1725. Istället användes de till sädestorkning. Sverige blev allt smutsigare och man tvättade sig mer sällan. Bristande hygien gjorde att tuberkulos spreds och miljoner blev sjuka.

Någon gång under 1700-talet började man att se kopplingen mellan hygien och hälsa, vilket ledde till kurorternas födelse. Den nya vetenskapen om fördelarna med renlighet skapade en helt ny badkultur av behandlingar med surbrunnsvatten, gärna med "acidum occultum" – kolsyra. Surbrunnarnas popularitet gick spikrakt uppåt och 1770 fanns det 350 brunnsorter i Sverige, dit rika kom för att kurera sig, dricka gott och festa. Ofta fanns en särskild fattigläkare som tog hand om fattiga och sjuka, som kom dit i hopp om att få rent vatten. I resten av Europa var kurorter vid havet vanligare, framför allt i Storbritannien. I Sverige fanns det knappt någon simkunnighet och att bada i havet var förknippat med livsfara. Tack vare Sveriges handel med England kom havskurorterna så småningom till västkusten där det byggdes kallbadhus vid havet. Den allmänna åsikten om havsbad skiftar och år 1814 uppmanar det svenska läkarsällskapet patienter att ta kallbad i saltvatten. Kallbadhusen ökar i popularitet och det byggs allt fler runtom i Sverige, som till slut ersätter brunnskurorterna. Eftersom simkunnigheten fortfarande var knapp i landet var de första kallbadhusen konstruerade som flottor med små hyttar och en liten enskild bassäng. Senare byggdes badhusen på fasta

pålar, som Ribersborgs kallbadhus i Malmö. Kallbadhuset byggdes 1867 och är uppdelat i en damavdelning och en herravdelning.

Under 1800-talets andra hälft fortsätter badandet att ses som en viktigt hälsofrämjande aktivitet och varmbadhus introduceras i Sverige. Sturebadet byggdes 1885 av badläkare och badhusarkitekt Carl Curman. År 1904 ritar Wilhelm Klemming Centralbadet i Stockholm i jugendstil. Badet har en böljande och dekorativ fasad, med stora valvformade glaspartier. Det är inte helt uppenbart att det döljer sig ett badhus där bakom. Under skiftet mellan 1800-talet och 1900-talet var varmbadandet framför allt en hälsorelaterad aktivitet med fokus på medicinska fördelar och socialt umgänge. Det var också ovanligt med vatten och avlopp i flerbostadshus, vilket gjorde att besöken till badhusen blev frekventa, för de som hade råd.

1920- och 30-talets ankomst med funktionalistiska ideal och allt vad det innebar gjorde att intresset för simning ökade och simhallar med stora bassänger började att byggas. Att aktivera kroppen med motionssimning blev viktigare än varmbad och avkoppling. (Nordström 2019) År 1934 infördes simborgarmärket, som en del i en kampanj för att bredda Sveriges simkunnighet och minska drunkningsolyckor. Många simhallar byggdes under den här tiden och barn lärde sig att simma i mycket större uträkning än tidigare. (Bolmstedt 2004) Under andra världskriget användes simhallarna som träningsanläggningar för soldater som skulle lära sig att simma inomhus, och som en samlingsplats dit stadsinvånare som saknade varmvatten i hemmet kom och tvättade sig. Intresset för simning avtog inte och badhus byggdes från och med då med fokus på aktivitet och rörelse. (Nordström 2019) Idén om värmebadet och karbadet som en välgörande och läkande kraft lever dock kvar i Sverige, om än som mer är en extravagant lyx i form av spa, än något folkligt. Vilket egentligen kanske speglar kurbadandets historiska användning, en lyx få förunnad. De enklare kvartersbadhusen med duschar och karbad som byggdes under 1900-talets början finns tyvärr inte kvar idag eller är i dåligt skick och på väg att försvinna bort.

Danmark

I vårt grannland i söder finns det exempel på historiska karbad där man har förvaltat kvartersbaden och bevarat dem så som de alltid har varit – både i utseende och i badpraktik. Badeanstalten i Silkeborg byggdes 1920 och erbjuder exakt samma utbud då som nu; ångbad, bastu, dusch, salt- och örtbad i små, vanliga enmansbadkar. Interiören i badhuset är bevarad och väl omhändertagen. Badhuset har smeknamnet ”Dampen”, eftersom den helkaklade ångbastun är omåttligt populär i området. Det har gjorts försök att omvandla Badeanstalten till en modern spaanläggning, vilket invånarna och kommunen bestämt har sagt nej till.

Dampen huserar också stadens äldsta folkbibliotek. I en bok om Badeanstalten där stammisar berättar om sina badbesök skriver Henning Hartung Honoré, född år 1938; *”Det är inte en bra vecka för mig om jag inte har varit i Dampen på lördag morgon från 06.30, avslutat med en kopp kaffe, ett löskokt ägg och lite prat med personalen om ditt och datt. Men också de personer som är här samtidigt med mig lördagsmorgnar, de betyder något, och de har varit många genom åren... Det spelar ingen roll vad deras bakgrund var, när man klär av sig, och står där med bar röv, så finns det inga skillnader, alla är lika, och man kan prata med vem som helst.”* (Nordström 2019)

Badeanstalten i Silkeborg är ett fantastiskt exempel på ett bevarat kvartersbad. Efter jag har lämnat in examensarbetet kanske jag packar min badväska, sätter mig på första bästa Öresundståg och åker till Dampen.

Finland

Bastubad, svettbad, sauna har förekommit i många olika samhällen sedan lång tid tillbaka men är extra starkt kopplad till Finland. Bastubad är i Finland en kulturell institution och folklig identitet, där forna finländska medborgare bokstavligen föddes i saunan. Finland var också det enda land i Norden där man fortsatte med bastubad på 1700-talet efter att de flesta länder förbjöd badstugor (Nordström 2019). I ett land med en befolkning på 5,5 miljoner finns det 3,3 miljoner bastur, vilket ger 0,6 bastu per capita. Att basta är en del av vardagen för en majoritet av finländarna och 2020 listades den finska bastukulturen på UNESCO:s lista över immateriella kulturarv. (Förenta Nationerna 2020) Antalet nybyggda gemensamma

saunas minskade under en lång period i Finland och de befintliga renoverades inte utan revs. Nu verkar det som att saunakulturen på nytt får ett uppsving och blir en viktig del av den urbana miljön. Ett nytt exempel är Löyly som byggdes 2016 centralt i Helsingfors. En stor gemensam sauna i trä precis intill havet, med en restaurang och badbryggor. (Mairs 2016)

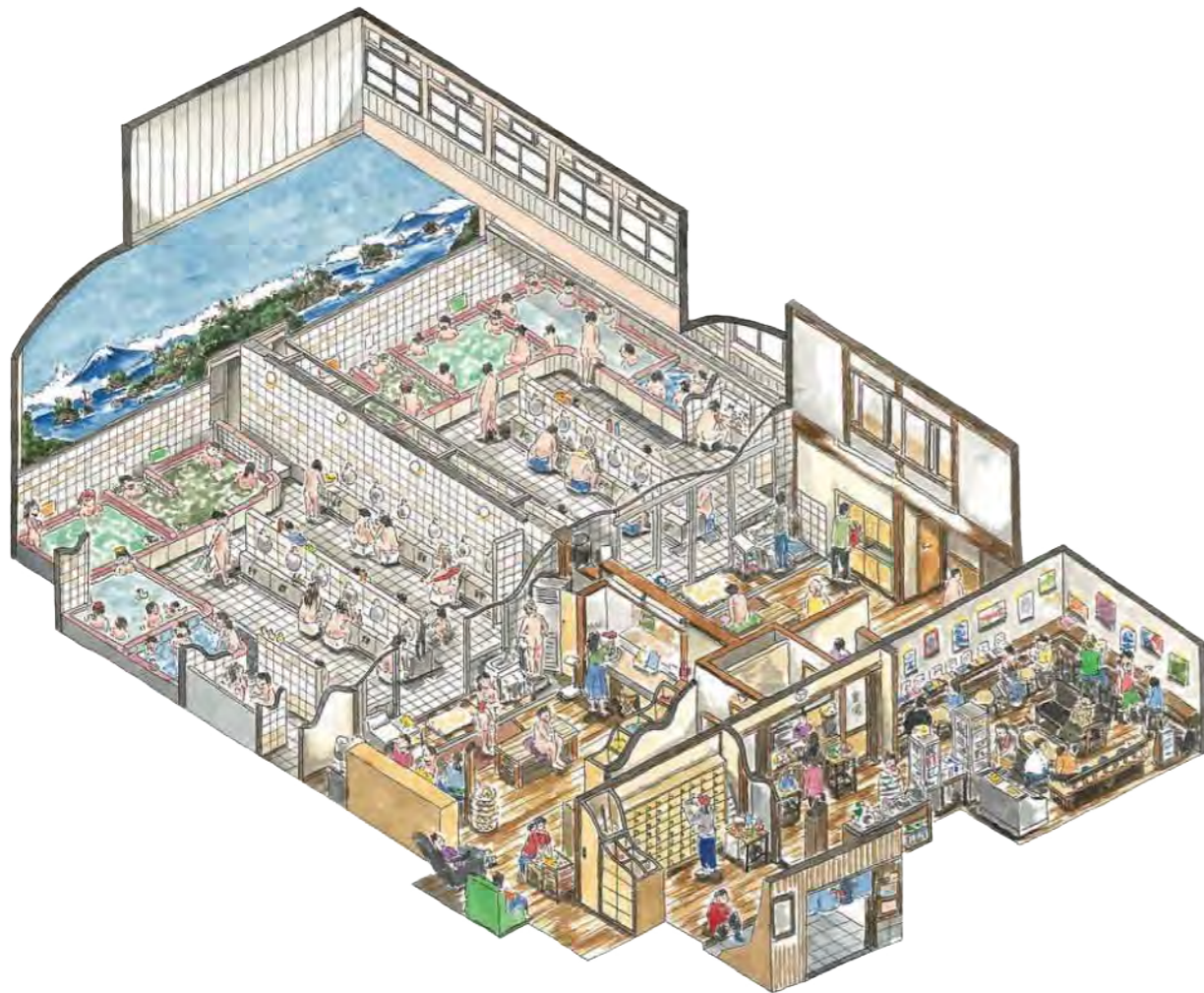
Norge

Jag reste till Norge i våras med min sambo och två vänner för att besöka två andra vänner som studerar på arkitektskolan i Bergen. Eftersom ett av Norges mest kända badinrättningar finns i Bergen var jag så klart tvungen att besöka det. Nordnes Sjøbad öppnade 1910 och var från början ett kallbad. På 60-talet byggdes en saltvattensbassäng avsedd för motionszim. Det var en ovanligt varm helg för att vara Bergen. Det var första gången jag var i Norge och jag hade fått höra hur det alltid regnade i Bergen. Vi hade en otrolig tur med vädret och det var nästan 20 grader i april. Vi kunde ligga och sola efter att vi hade badat i Nordsjön. När vi badade i det aprilkalla vattnet var vi dock helt säkra på att vi doppade oss i en fjord. Tydligt var det Nordsjön, men det fick vi veta först efteråt. Det var en enkel kallbadhusanläggning med två omklädningsrum, en bassäng, trampoliner och stegar ned i det salta vattnet. Jag kände igen den mjuka pastellgröna färgen från Malmös Kallis. Entrén var relativt billig och kostade 80 kronor på vintersäsongen. Ett klippkort med 12 gånger kostade 500 kronor, vilket verkligen är ett överkomligt pris. Det syntes också på bassängen som var full av människor, till den grad att det såg ut som en soppa med kroppar i, trots att det var en vardagseftermiddag. Öppet och fritt för alla att besöka, så som det ska vara på ett badhus, tycker jag. Om jag hade bott i Bergen hade jag helt klart varit stammis på Nordnes.

Japan

Från början var Japan tänkt att spela en mycket större roll för det här examensarbetet, då jag skulle besöka flera varma källor och offentliga badhus under ett halvår i Japan, med Tokyo som bas. Pandemin kom emellan och jag fick anpassa examensarbetet utifrån min geografiska plats i Sverige. Mycket inspiration och grundidéer finns dock kvar från

det japanska kommunala badhuset, trots att jag tyvärr inte blev insläppt i landet.

Det urbana och kommunala badhuset i Japan – sento – och kvartersbadet i Sverige har många likheter om man tittar på ursprunglig funktion. Det var ovanligt med enskilda badrum i staden eftersom varmvatten inte fanns i hemmen ännu. Därför byggdes badhusen i tätbefolkade stadsdelar på en central plats där många skulle ha tillgång till dem och människor samlades på badhusen för att tvätta och värma sig. Eftersom badhusen uppfyllde ett väldigt basalt behov som behövde tillgodoses relativt ofta blev det också en social aktivitet, där man träffade grannar, kollegor och vänner som bodde i samma kvarter. På 60-talet hade Tokyo 2687 sento, men kort därpå blev det vanligare med bad i hemmen i Japan och antalet sento i städerna började minska. Idag finns ungefär 600–700 sento kvar i Tokyo. (April 2020) Badhuskulturen börjar dock få en renässans och unga personer besöker de enkla badhusen som en social aktivitet. (Kokubun 2022)

Sedan Japans Edo-period har priset för ett sentobesök motsvarat en skål med soba-nudlar. Idag ligger soba-sento-index på ungefär 460 yen, vilket motsvarar cirka 35 svenska kronor. (Daub 2018) Sentot är uppdelat i två delar, en för damer och en för herrar och består av nakenbad i olika temperaturer. I receptionen finns en bandai – en slags receptionsdisk som också separerar de två delarna. Receptionisten tar betalt och håller uppsikt över de badande från sin bandai. Omklädningsrummen har oftast mindre skåp för tillhörigheter. Innan du går in i rummet för bad måste du tvätta kroppen noggrant. (Sakamoto 2019) Ofta finns det en liten gård intill badet, med uteluft och bänkar. (Shinobu 2017) När du är duschad och klar finns det flera olika små bassänger att välja på. De skiljer i temperatur, där de kallare oftast börjar på 40+ grader och går upp till 43–44. Baden är heta, mycket hetare än ett vanligt bad i hemmet. (TSA 2015) Det finns också bad med olika funktioner, som till exempel en del med elektriska impulser som skickas mellan två väggar. (Daub 2018) Rummet för bad är delat i två med en halvvägg, en del för damer och en del för herrar. Halvväggen gör att samtal kan ske i rummet mellan sidorna samtidigt som den skapar en visuellt privat sfär. (Block 2020) Sentot är en viktig mötesplats i staden och ett sätt för grannar och generationer att sammanträffa och används idag på fler sätt än som ett badhus. Det kan också vara en plats för musikevent eller konstutställningar. Efter badbesöket är det kutym att dricka mjölk, för att ta igen vätska från badandet. (Daub 2018)

Italien

Då jag och min sambo befann oss mellan bostäder i Malmö bestämde vi oss för att tillbringa februari i Orvieto i Umbrien. Delvis som plåster på såren för att studieresan till Japan blev inställd (fyra gånger), delvis för att vi älskar Italien. Intill Umbrien ligger Toscana, känd för sitt vackra och böljande landskap men också för sina varma källor. Eftersom vi var där i februari var det fortfarande vinter och förutom några cypresser och olivträd var det ett ganska gråbrunt och kallt landskap. Vi hyrde bil en fredag när det var sol och tretton grader varmt och körde till Saturnia i Toscana. När vi snirklar oss ned för serpentinvägarna får vi då och då skymten av de turkosa små poolerna. Väl framme vid platsen känner vi svavellukten innan vi ser källorna. Vi promenerar till källorna som ligger intill ett gammalt slitet stenhus, som kanske har använts som komplement till källorna, en plats att byta om? Det är svårt att avgöra eftersom dörrar och fönster är igenspikade. Det är lerigt i terrängen som omger källorna, där badbesökare har gått upp och ned i de små bassängerna. Botten är stenig och gör lite ont att gå på för ovana vinterfötter. Vattnet har en perfekt kroppstemperatur på cirka 37.5 grader och värmer. Olika sällskap använder olika pooler, där bassängerna blir lugnare ju längre bort från vattenfallet man kommer. De mest våghalsiga sitter direkt i vattenfallet som slår hårt mot deras ryggar. Alla vänder sig mot solen och utsikten och ett lugn infinner sig, trots svaveldoftan och det dånande vattenfallet.

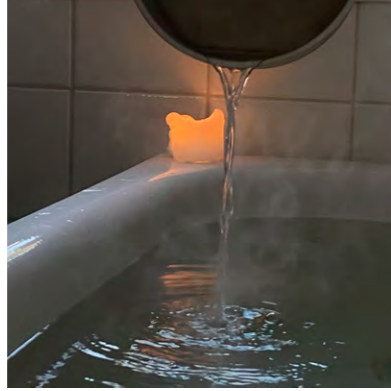

Det sinnliga

Varför badar vi förutom för att tvätta oss? Vi badar varmt för att det känns tröstande, lindrande och lugnande och vi badar kallt för att det känns uppfriskande. Vi badar när vi är glada och vi badar när vi är ledsna. Ritualen att sänka kroppen i vatten har vi alltid utövat och kommer alltid att göra. Det är stor skillnad på en simhall och ett badhus. Simhallar är framför allt konstruerade för motionssim och simskolor, ofta med en träningsanläggning i koppling till simningen. Badhus är snarare en plats för avkoppling, nedvarvning och umgänge. Badandet är också mycket mer än att bli blöt och känna en temperaturskillnad. Ljudet av vatten kan låta väldigt olika, beroende på vattnets tillstånd, rummets storlek, materialiteten omkring, höjden vattnet faller ifrån, i vilken hastighet, om det är kontrollerat och artificiellt eller naturligt och böljande. Vatten kan ånga, droppa, skvalpa, rinna, porla, bubbla, sippra, stänka, klucka, plaska, skumma, skvätta, forsa. Hur vattnet känns står alltid i kontrast mot vad vi upplevde precis innan vi utsattes för det. Om det regnar och är kyligt ute känns det skönt med ett värmande bad. Om vi precis har suttit en stund i en ångbastu behöver vi kyla ned oss och det känns roligt och uppfriskande att chocka kroppen med kyla. Badandet på andra platser än i hemmet har gått från att vara en hygienisk angelägenhet till en sensorisk valmöjlighet. Därför har jag i mitt förslag försökt att förstärka det sinnliga med gradienter av ljus, temperatur och väderlek. För att badandet ska vara en upplevelse och något som känns.

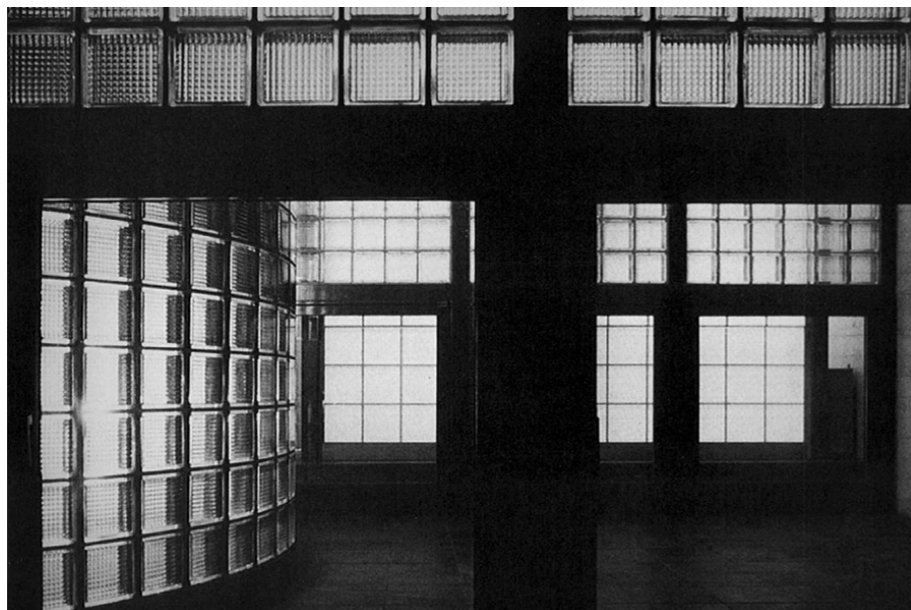
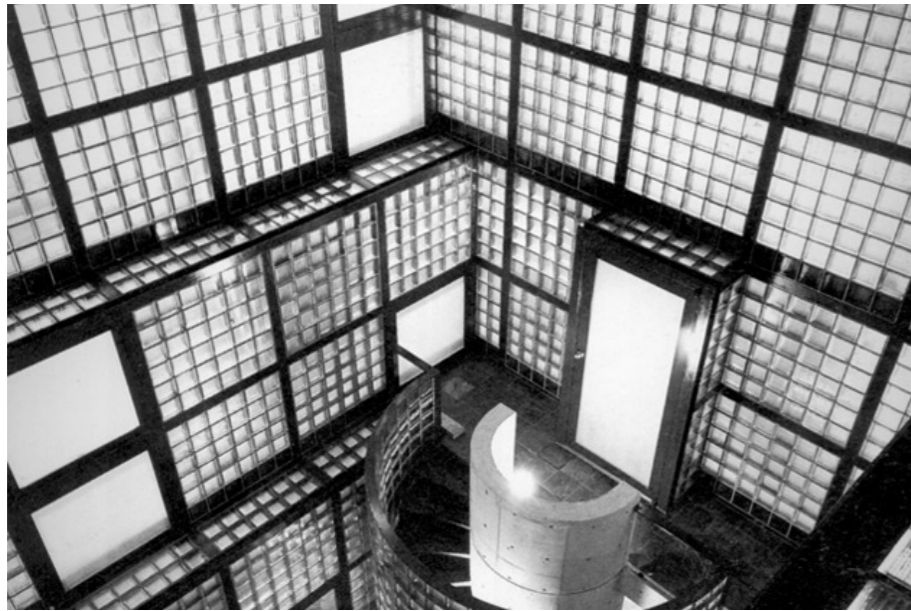
Frigidarium i ett romerskt bad
(*"A favourite custom"*, Lawrence Alma-Tadema, 1909)

*Porlande vatten och ånga, droppande vatten,
skvalpande vatten, dånande vatten*

Ljus som letar sig in, Tokyo Edo Open-Air Museum (WAttention, Zoria April, 2018)

Det fiktiva

Att bada i ett badhus tillsammans med främlingar är en speciell upplevelse. För den urbaniserade moderna människan är det också en ganska annorlunda upplevelse. Vi klär bokstavligen av oss och lämnar de flesta markörer om vem vi är i omklädningsrummet. Vi lämnar det digitala och ägnar vår fulla uppmärksamhet åt sensoriska upplevelser. Dels för att det inte är särskilt praktiskt att till exempel ta med sig en telefon in i en bassäng eller en bastu, dels för att det kanske är något vi längtar efter? Jag har funderat på varför det känns så speciellt och annorlunda med badhusarkitektur och jag tror att det handlar om gränserna som jag beskrev i introduktionen. Att vi byter ut normerna och att nya regler gäller. Det kan handla om nakenheten såklart, men också materialen och färgerna, och skalan. Vi är vana att vistas i våra egna badrum, med en toalett, ett handfat och ett badkar eller dusch. Vi vistas oftast i badrummen en kortare stund och vi är ensamma i dem. När vi kliver in i ett badhus kliver vi in i ett enormt badrum, där vi ska göra det vi är vana vid att göra ensamma tillsammans med andra. Det är lite märkligt men också befriande.

Spirited away, från 2001 av Studio Ghibli, är en av mina starkaste filmupplevelser. Det är det obehagliga och underbara med att stiga in i en helt annan värld utan möjlighet att komma tillbaka. Det händer mycket konstiga saker men det är också en fantastisk plats att vara på. Arbetarna är barska och det är stökigt och hög ljudvolym, det är okej att det är lite kaos. Gränserna som jag beskrev är i Spirited Away väldigt bokstavliga och det finns en tydlig värld utanför och en ännu tydligare, mer färgsprakande värld innanför. Till och med skepnaderna förändras i badhuset, som är icke-mänskliga och andliga. Jag har hämtat inspiration från Spirited Away till gestaltningen av mitt badhus. Oväntade händelser eller rörelsesekvenser, så som en hiss mitt i ett badrum, eller en transparens mellan det privata och offentliga. Ljud och ljus som läcker igenom och ett slags liv och ångande stimmande som får ta plats.

Glaspassage inramad av trä (Studio Ghibli)
Arbetarnas bostäder upplysta i ett regnoväder (Studio Ghibli)

Ängigt och stökigt med badbesökare intill varandra (Studio Ghibli)

Skinship

En term som jag inte tidigare hade hört, en sammanslagning av orden skin och kinship, hud och släktskap. På Urban Dictionary står det att ordet används för att beskriva en intim, icke-sexuell beröring eller närhet mellan vänner, familj eller någon nära. Att hålla händer, kramas eller bada tillsammans, eftersom gruppnakenhet hjälper till att bryta ner barriärerna och etablera en närmare relation. (Saudades 2014) Skinship handlar om att lämna markörer och status i omklädningsrummet och att mötas i vattnet, med vänner, bekanta, grannar och okända.

Badande kvinnor i Saint Petersburg, Florida (Jonathan Blair, 1973)

Tätbefolkat nakenbad i varm källa (Hiroshi Hamaya, 1957)

Mellan komposition och förförelse

När vi besöker ett badhus finns det vissa gränser som vi korsar, på väg mot slutdestinationen – nakenheten och badet. Om det är första gången vi besöker badhuset är vi uppmärksamma på signaler som vi känner igen, till exempel en receptionsdisk, entrénurror som markerar att du officiellt är en betalande besökare när du har passerat dem, skyltar om könstillhörigheter. Jag är väldigt fascinerad av när de gränserna är tvetydiga och skapar en positiv osäkerhet. En förväntan på något utöver det vanliga. Jag tror att valmöjlighet och arkitektoniska objekt som incitament hjälper till att skapa detta. En hiss eller trappa som leder till en okänd plats. En valmöjlighet att gå till ett rum, eller kanske det andra som ligger mittemot? När man inte ser exakt vart man är på väg, när allt inte avslöjas på en gång. När en badhusreception också är en bar. Eller ett bibliotek. När det finns lager av rum, ljus, känslor och i fallet med badhus – temperaturer och former av vatten/umgänge/nakenhet. Peter Zumthor pratar om detta i sin föreläsning Atmospheres från 2003. Han kallar det för ”Between Composure and Seduction”, mellan lugn och förförelse. Om jag ska vara ärlig läste jag först fel, och översatte det i mitt huvud till ”mellan komposition och förförelse”. En tanke som jag sedan bar med mig under resten av gestaltningen, felöversatt men väldigt passande.

Zumthor pratar om processen och tankarna kring gestaltningen av ”some thermal baths we built”, gissningsvis Therme Vals som byggdes 1996. *”It was incredibly important for us to induce a sense of freedom of movement, a milieu for strolling, a mood that had less to do with directing people than seducing them. Hospital corridors are all about directing people, for example, but there is also the gentler art of seduction, of getting people to let go, to saunter, [...] The feeling that I am not being directed but can stroll at will – just drifting along, you know? And it’s kind of voyage of discovery.”* (Zumthor 2003)

Del II
-
Platsen

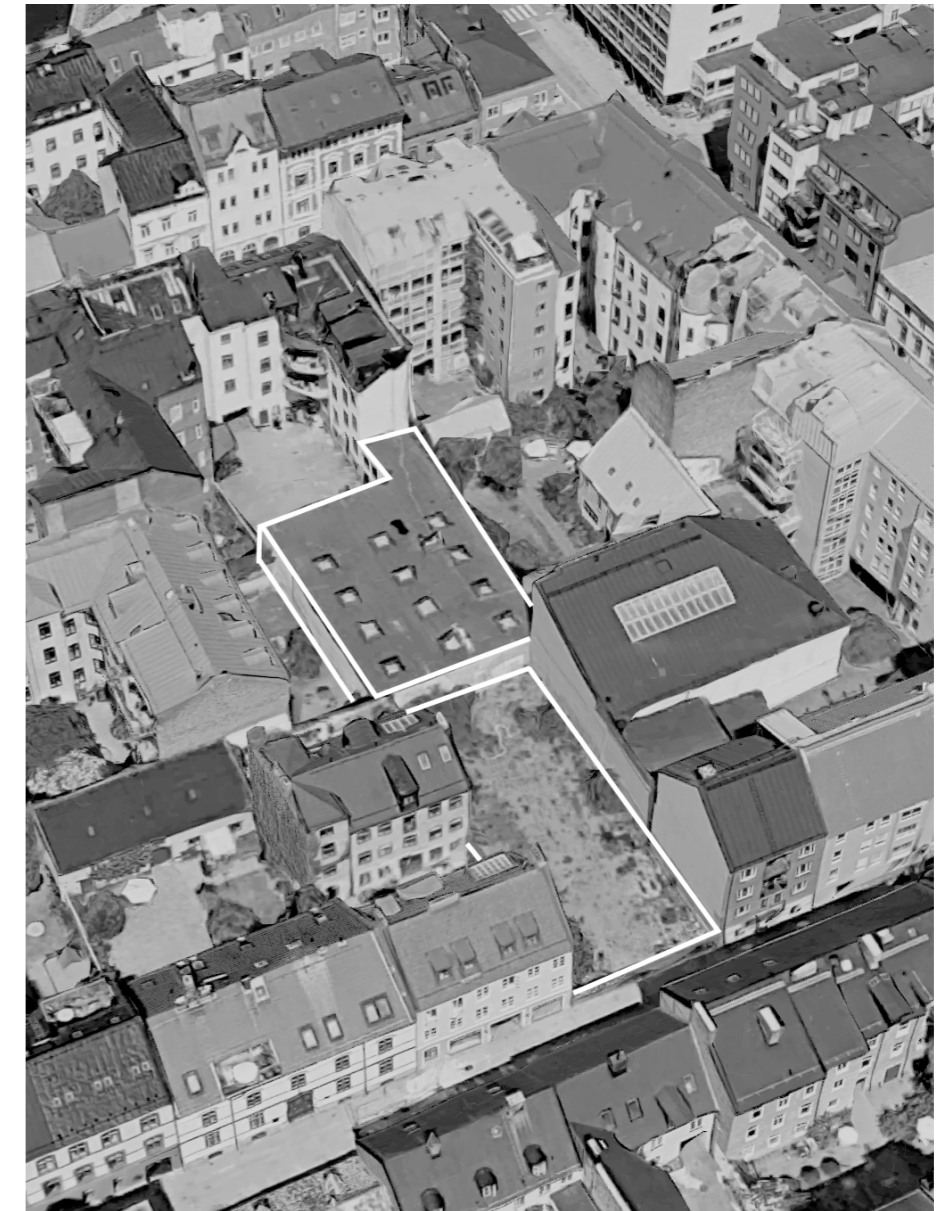

Malmö med markerade befintliga badanläggningar, samt Kvartersbadet.
Vit färg: Simhall / Rosa färg: Varmbad / Blå färg: Kallbad (i havet)

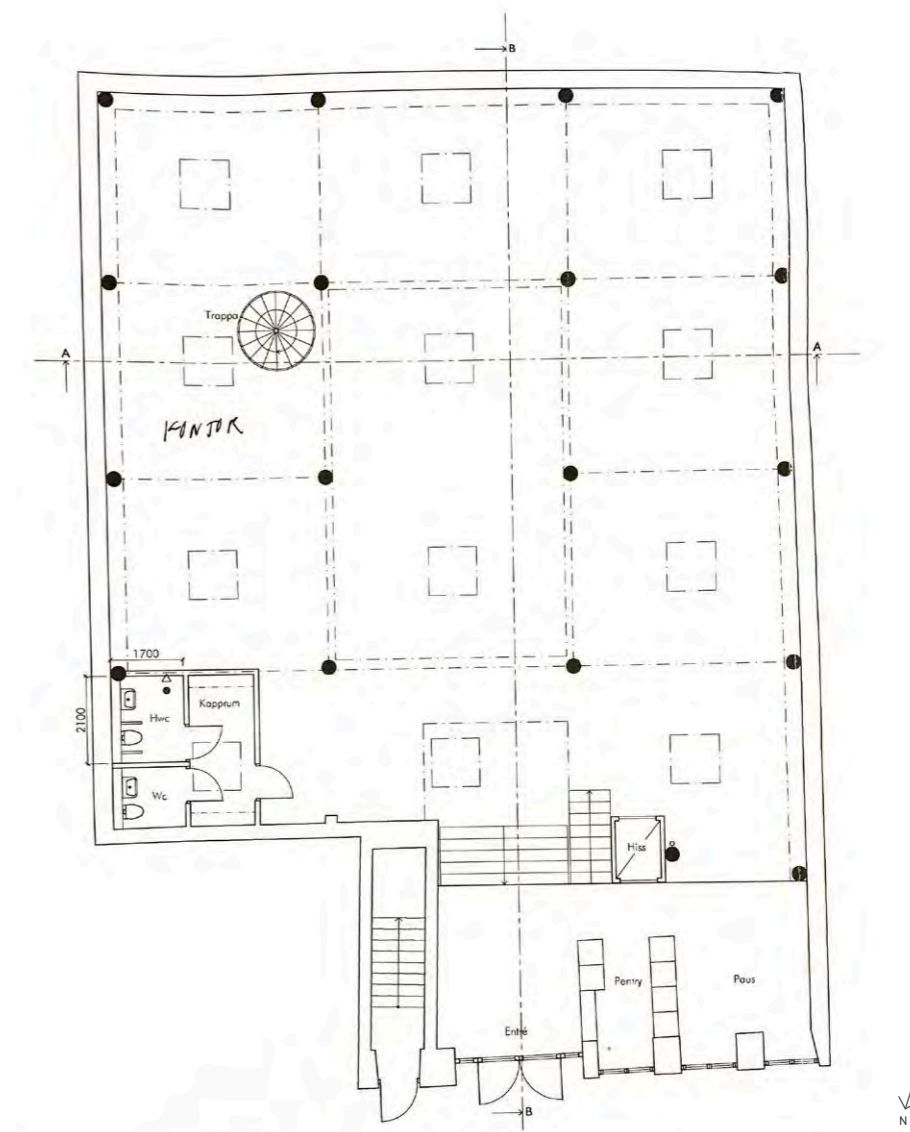
Kvarteret i Gamla Väster

Kvarteret Gråbröder ligger i Gamla Väster i Malmö. Med mitt förslag vill jag skapa en sammanhållen fasad mot Hyregatan och samtidigt öppna upp kvarteret Gråbröder för offentlig eller semi-offentlig passage. Att ge tillbaka till kvarteret, utan att skapa en höghastighetspassage har varit en utmaning med projektet. Om hela passagen inte ska vara intill en annan fastighet utan skapa en sekvens av sinnesintryck med allt vad det innebär, vad sker då med de bitarna som blir uppdelade av passagen? Hur får man de att hänga samman med resten av badhuset? Det var en utmaning jag mötte tidigt i skissprocessen av projektet. Eftersom detta examensarbete syftar till att undersöka fiktion och sinnen kopplat till badande valde jag att se detta som en möjlighet i stället, och försöka att skapa okonventionella rum som stärker känslan av att vara i en annan värld där oförutsägbara saker kan hända. Som att entrén till badhuset sker en bit in i passagen, från en liten gård. Eller att badande gestalter skymtar bakom fönster in mot ett badtorg.

Befintlig byggnad

Norr om den tomma tomten i kvarteret Gråbröder finns en befintlig byggnad med ett pelarsystem och betongstruktur. Idag huserar byggnaden kontor och byggdes för det ändamålet. Ljusinsläpp sker från kvadratiska takfönster och delar av byggnaden har dubbel takhöjd, som skapar en ljusgård i mitten. Entrén till byggnaden sker från Västergatan, som på kvällen stängs för allmänheten. I mitt förslag behåller jag grundstrukturen för den befintliga byggnaden, med pelarsystem, betongkonstruktion och takljus. Jag kommer förändra marken för att skapa plats för ett badtorg och ta bort mellanbjälklaget för en högre takhöjd.

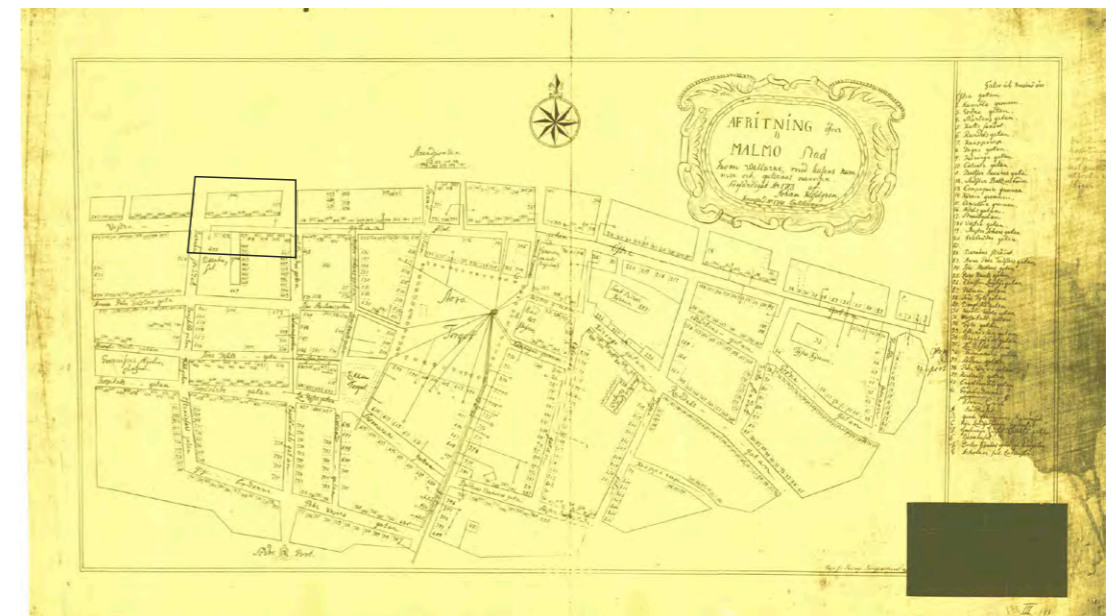
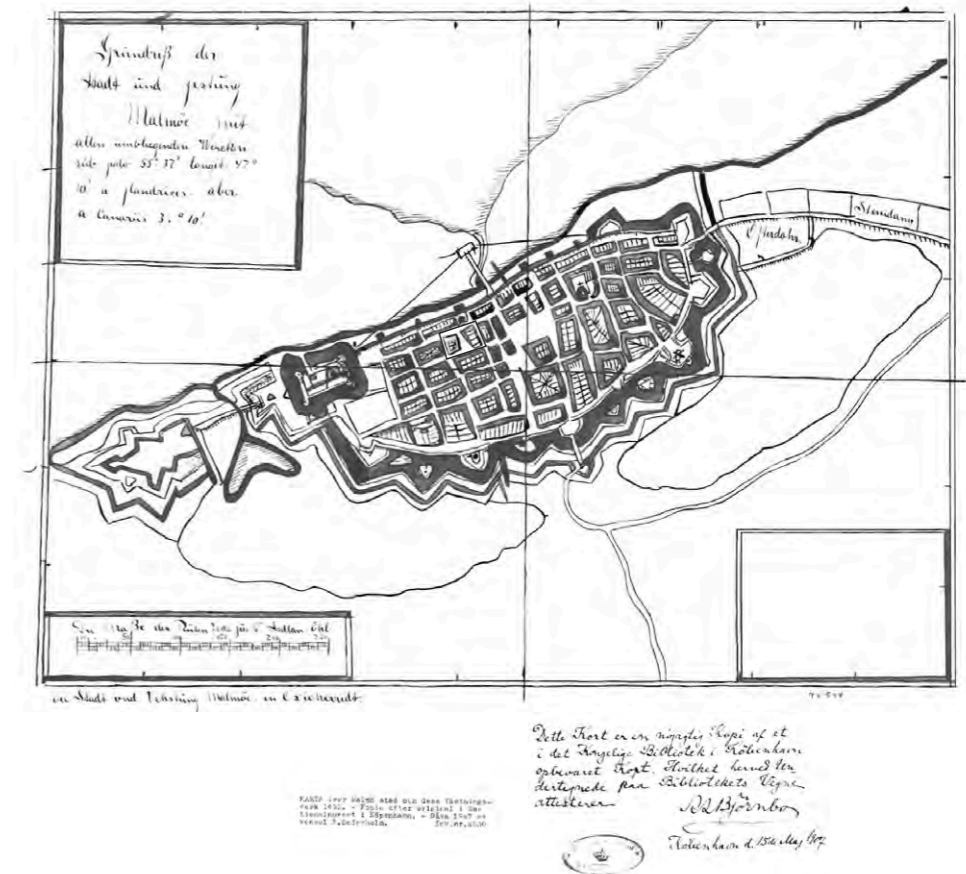
*Hyregatan och tomten från Hyregatan (eget foto)
Foto av tomten från en befintlig passage på Hyregatan (eget foto)*

Tomten med omgivande byggnader och Malmö Live i bakgrunden (eget foto)

En passage

Jag har tagit en befintlig volym i anspråk, eftersom jag har velat skapa en passage genom kvarteret. Badhuset skulle kunna stå för sig själv och byggas utan sammanlänkningen med den befintliga byggnaden, utan den del i mitt projekt som jag kallar för "badtorget", men jag har tagit tillfället i akt och involverat den i mitt projekt. Historiskt var tanken att det skulle finnas en passage genom kvarteret Gråbröder. Jag var nyfiken på detaljplanen för min tomt (som var från 70-talet och ritad för att innehålla bostäder) och snubblade över gamla stadsplaner för Malmö. I två olika exempel från 1652 och 1713 ser det ut som att det finns en uppdelning av kvarteret Gråbröder. Idag finns det en öppning från Västergatan, som leder in till en parkering som möter den befintliga kontorsbyggnaden, där det tar stopp. Kvällstid stängs den delen av passagen för allmänheten. Jag tänker mig att passagen jag skapar kan stängas kvällstid, i samband med att badhuset stänger för kvällen. Eftersom Hyregatan är en kullerstensgata med ganska låg hastighet och ingen stor genomfart kommer passagen antagligen inte att agera som en cykelpassage eller ha särskilt stor trafik, utan snarare fungera som en genväg för det tätbefolkade Gamla Väster och de som jobbar och bor där. Jag tänker mig också att passagen skulle kunna användas för andra ändamål, som till exempel en konstutställning under gallerinatten i Malmö, en del av passagen skulle kunna vara en föränderlig konstutställning som byts ut med jämna mellanrum. Eftersom jag också skapar två nya innergårdar med grönska där det tidigare var asfalt kan det vara incitament för människor att passera genom kvarteret, eller för att ta med matlådan ut och äta lunch på gården.

Karta över Malmö Stad och dess fästningsverk, 1652 (Malmö Stad)
Afrifning öfver Malmö Stad inom wallerne, 1713 (Malmö Stad)

Del III
-
Metod

Ekfraser

Fiktion och badupplevelse har varit viktigt i gestaltningen av mitt kvartersbad. Jag har sammanfört de referenser jag har och försökt att skapa en liten verklighet, ett mikroklimat inklämt på en smal tomt i tätbefolkade Gamla Väster. Innan jag började rita badhuset skrev jag korta berättelser om vad jag tänker mig utspelar sig på badhuset, om personer som besöker badhuset och hur de känner när de är på väg dit och när de är där. Vad de ser, hör och tänker. Texterna beskriver inte badhuset exakt så som det blev, men det var en ingång till att börja gestaltningen.

*[ett slags stilfigur: målande (och detaljerad)
beskrivning av något man ser, ofta ett annat konstverk,
ofta en målning - i syfte att väcka känslor hos en
läsare/åhörare genom att belysa objektet ur en speciell
synvinkel eller lyfta fram bakgrundsinformation]*

Alla hjärtans bad.

Det var kanske inte världens vanligaste första dejt. Men vem gillar inte ett värmande bad, extra mycket när det är minusgrader ute och vinden åker störtlopp genom Malmös gator. Kvartersbadet var relativt nytt, det hade haft premiäröppning i oktober, men det var redan ett rykande namn i Gamla Väster. Det var något med ångan från det heta vattnet som mötte den kalla luften. Det distinkta ekot som uppstår när flera samtal i samma rum studsar mot betong, glas och vatten och blandas med varandra, ett skrålande sorl. Badhuset hade blivit en särskilt populär dejtaktivitet bland Malmös unga, som helt ärligt var trötta på att äta ramen på möllan, pimpla vin i Davidshall eller (mid-pandemi) tvingas till för seriösa första dejten-middagar hemma hos varandra. Kvartersbadet gjorde badandet till en social aktivitet i Malmö. Inte för att folk inte redan badade, men det här var på ett helt nytt sätt. Det var inte som relaxen på Hylliebadet som var något märkligt försök till hemma-spa, men inte heller som bastun och bryggan på Kallis där det var könsuppdelat och bara ibland fanns queerdagar, som oftast bara resulterade i gubbar som smet in på damavdelningen. Kvartersbadet var centralt, öppet för alla och utan frågetecken om var man ska byta om, när man är välkommen och var man inte får vara. För femte gången skulle hon ikväll besöka badet och de hade bestämt att ses klockan 18 utanför passagen till entrén.

Magi / Projektion.

De flesta tisdagar klockan 07.02 tog hon bussen i tolv minuter till Studentgatan och promenerade de sista 770 metrarna till badhuset. Det tog totalt 22 minuter och under den tiden brukade hon lyssna på en podcast eller titta på roliga videos på telefonen. Hon hade inte bråttom men hon tyckte ändå om att vara bland de första där eftersom hon ville ha lugn och ro i ett av de små omklädningsrummen. Dels för att hon ville få lite avskildhet, dels för att det var himla roligt med skåpen i de mindre omklädningsrummen som gick att öppna från två håll. Som sådana där luckor det finns på vårdcentralen, där man ställer sin kisskopp. Öppna luckan, lägga in, stänga igen, öppna på andra sidan. Då kunde man hämta sina kläder från två håll, så om omklädningsrummet man hade bytt om i först var upptaget sedan kunde man ta sina kläder och gå in i ett annat. Det var en slags barnsligt magiskt detalj men det gjorde hela upplevelsen lite roligare och lite underlig. Hon brukade börja sitt besök med att se om det gick att simma på badtorget, vilket oftast var helt okej den här tiden på morgonen. Hon simmade 25 längder bröstsim i sin egen takt, ibland var det lite långsammare och ibland snabbare. Hon gillade att vattnet hade en lite varmare temperatur på vattnet än de flesta andra badhus, det var aldrig en chock för kroppen att stiga ner i vattnet. Belysningen anpassades efter årstiden, så de mörka morgnar när man behövde ljuset som mest var det ett starkare sken, inte bländande men ändå en form av ljusterapi. På försommarmorgnarna var det ett lite dimmigare, varmare ljus som påminde mycket om en naturlig soluppgång. Projektionerna av videokonst på väggarna i badtorget gjorde att tiden flöt i väg och 500 eller 1000 meter kändes som en ganska kort distans att simma. De byttes ut varje månad och det var alltid kul att komma tillbaka till simhallen efter ett månadsskifte för att se de nya projektionerna mjukt studsas mot väggarna.

Gradienter av fiktion.

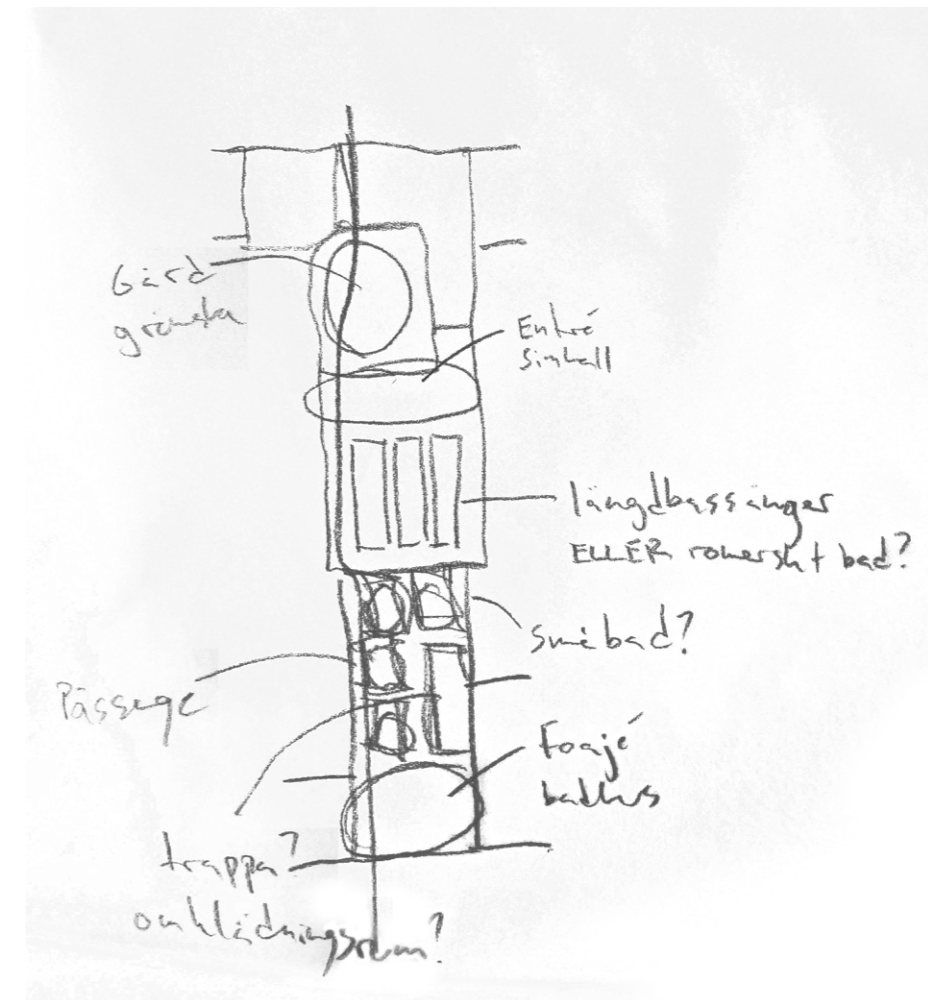
Kontrasten mellan det stora, välkomnande karet och den lilla kyliga bassängen var påtaglig, inte bara i temperatur men också i ljus, ljud och hur det kändes mot fotsulorna att stiga ned i vattnet. Han tyckte om att de varma bassängerna inte var så sentimentala, de var ganska enkla och inte alls lyxiga eller exklusiva. I början av besöket fanns det en slags mystik kring badhuset, den mörka passagen som leder in mot en ganska dold entré, skuggor som rör sig innanför fönster som inte släpper igenom bilder utan bara dovt ljus och en förnimmelse av liv. I början av besöket, när man stiger in till receptionsdisken och baren, känns badhuset väldigt öppet och demokratiskt, nästan som gamla hygienbadhus dit folk kom och tvättade sig innan det fanns vatten i alla hem i Sverige. Samtidigt känns det verkligen som en dansk-japansk krog med rostfritt stål och små beigea plattor, och han drog på munnen varje gång han satt i baren och nya besökare frågade om de hade kommit rätt, var det här det nya kvartersbadet? Det var inte det att det kändes elitistiskt och med flit gjort så att man inte skulle kunna hitta dit, det var bara uppfriskande att allt inte var så uppenbart och på en gång läsbart. Det påminde lite om den gången han var i Paris och besökte en vän och de var på väg till en bar. Helt plötsligt går vännen in till en till synes vanlig tvättomat (det var folk som tvättade där inne samtidigt), trycker på en liten knapp, drar i luckan till en tvättmaskin och en port öppnar sig med en mörk, lång korridor bakom. Korridoren ledde till en liten bar som hade fantastiska drinkar och kändes som ett franskt vardagsrum. Badhuset var inte alls så svårt att tyda, men det fanns ändå en humor och känsla av fiktion som var spännande. Ju längre in man kom i badhuset, desto mörkare och dovare blev det. Även fast han hade besökt badhuset tidigare tyckte han om att han överraskades av kontrasterna på nytt varje gång, att det var som att stiga in i en annan värld gång på gång, rum efter rum.

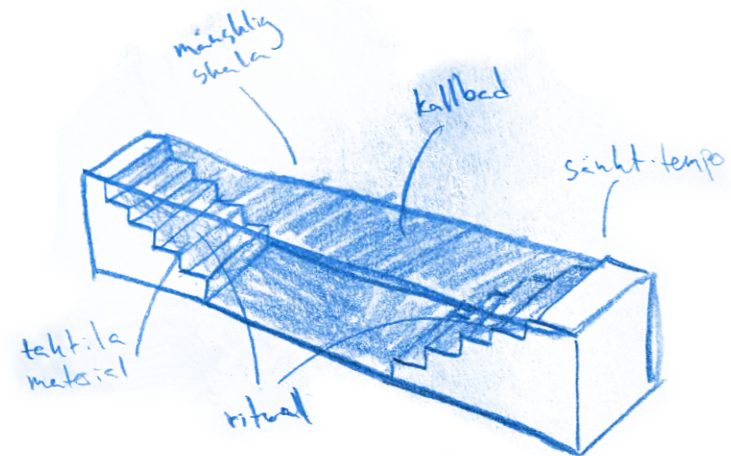
Miyazaki.

Vissa kvällar var sådana när allt kändes animerat. Som en Hayao Miyazaki-film med neonskimrande oljiga reflektioner det mörka regnvattnet på den smala gatan, som faktiskt såg mer ut som en gränd i skumrasket. Tät, varm ånga som kom från någon ventil. Fullt av människor, ljus och värme där inne, tomt och ruggigt där ute. Med undantag för ett stort, svart paraply och en anonym skuggfigur utan ansikte under det.

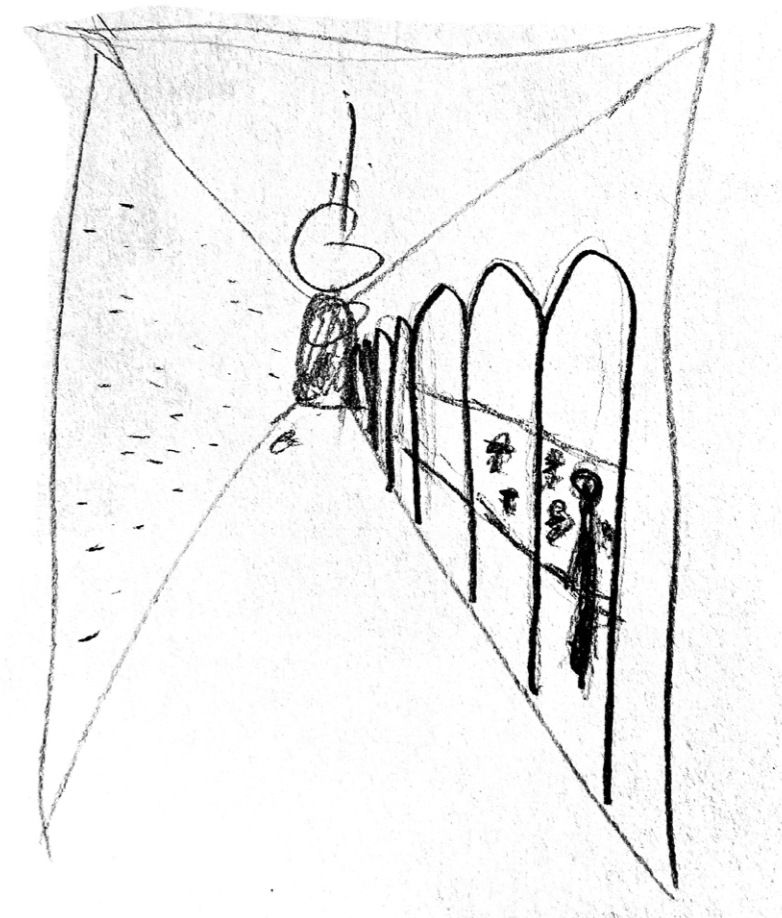
Skiss och process

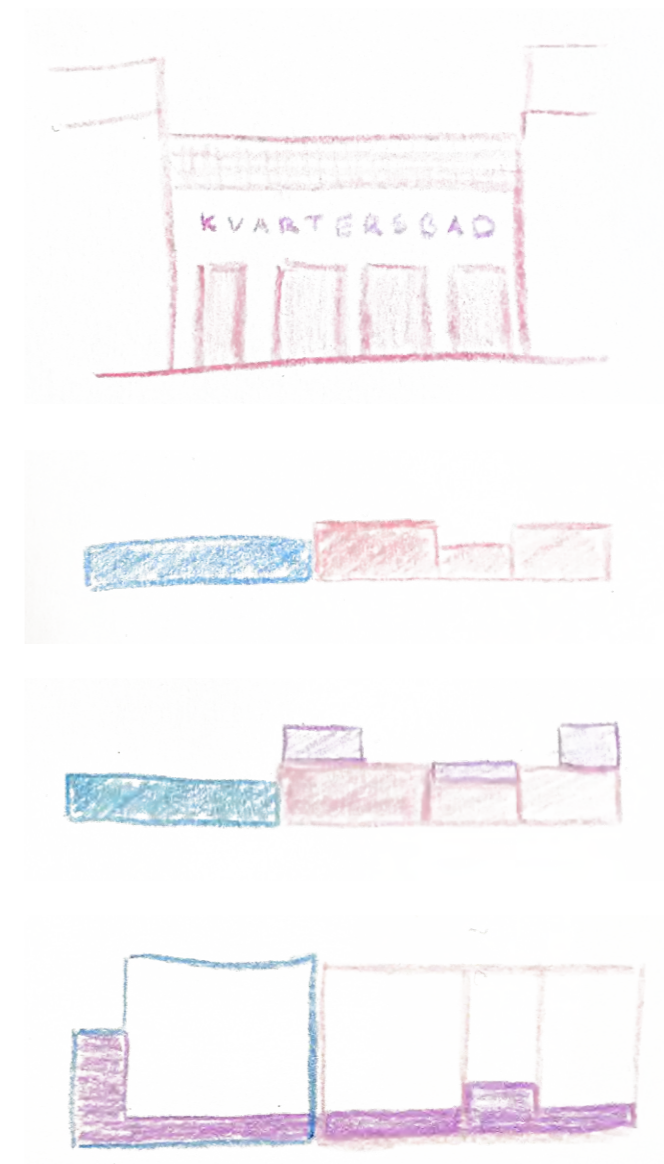
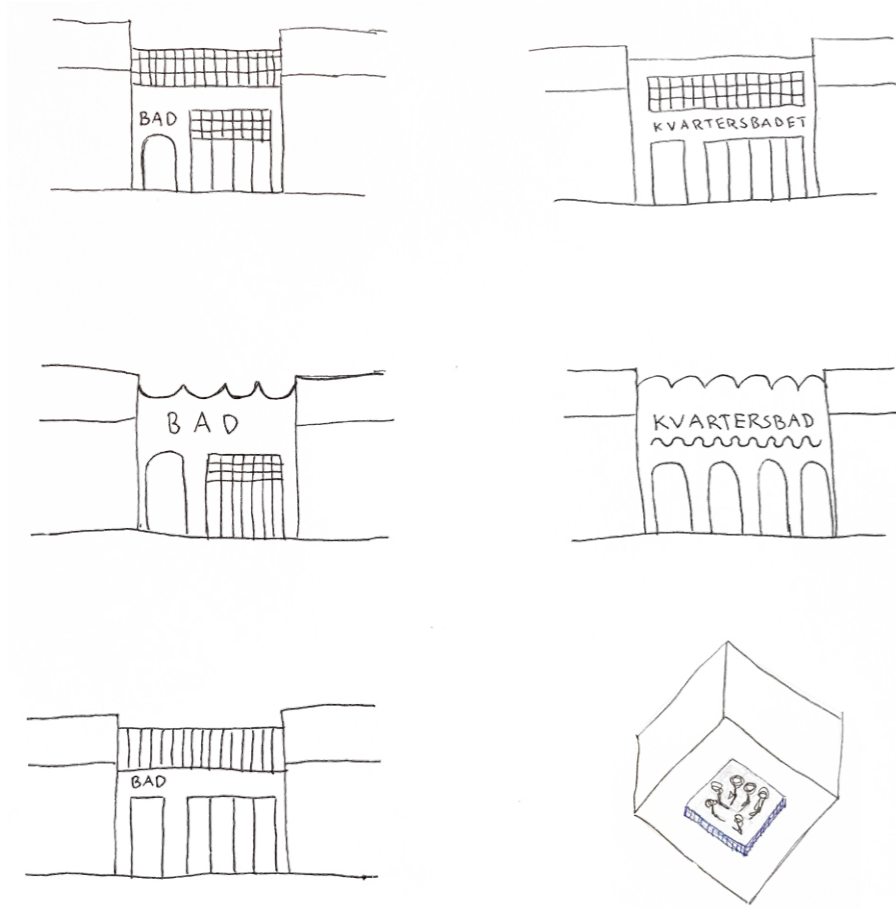
En stor del av formgivningen av volymerna har påverkats av tomtens karaktär av att vara infill, samt intilliggande byggnaders höjd. Jag har velat undvika att blockera sol för den lilla gården väster om min tomt, vilket ledde till ett indrag i min volym, som fick bli lägre. Det kändes naturligt att ge tillbaka något till gatan när jag tog en så stor yta som tidigare var tom. Därför är större delen av den södra volymen ett ölcafé, dit man kan gå även om man inte ska bada. Jag ville att fasaden skulle väcka en nyfikenhet hos förbipasserande. Få dem att vilja titta efter öppningar för att ta reda på mer om vad som sker i byggnaden. Skapa ett intresse och samtidigt vara kantad av mystik. Något som sticker ut i det annars ganska homogena Gamla Väster. Jag ritade byggnaden från perspektivet av en besökare – från gatan, genom passagen, in i entrén och vidare genom badet. Om jag mötte ett problem försökte jag att ta mig an det med tanken om det fiktiva i bakhuvudet. Vad skulle vara det mindre konventionella och mer oförutsägbara alternativet att rita här – vad skulle vara på gränsen mellan komposition och förförelse?

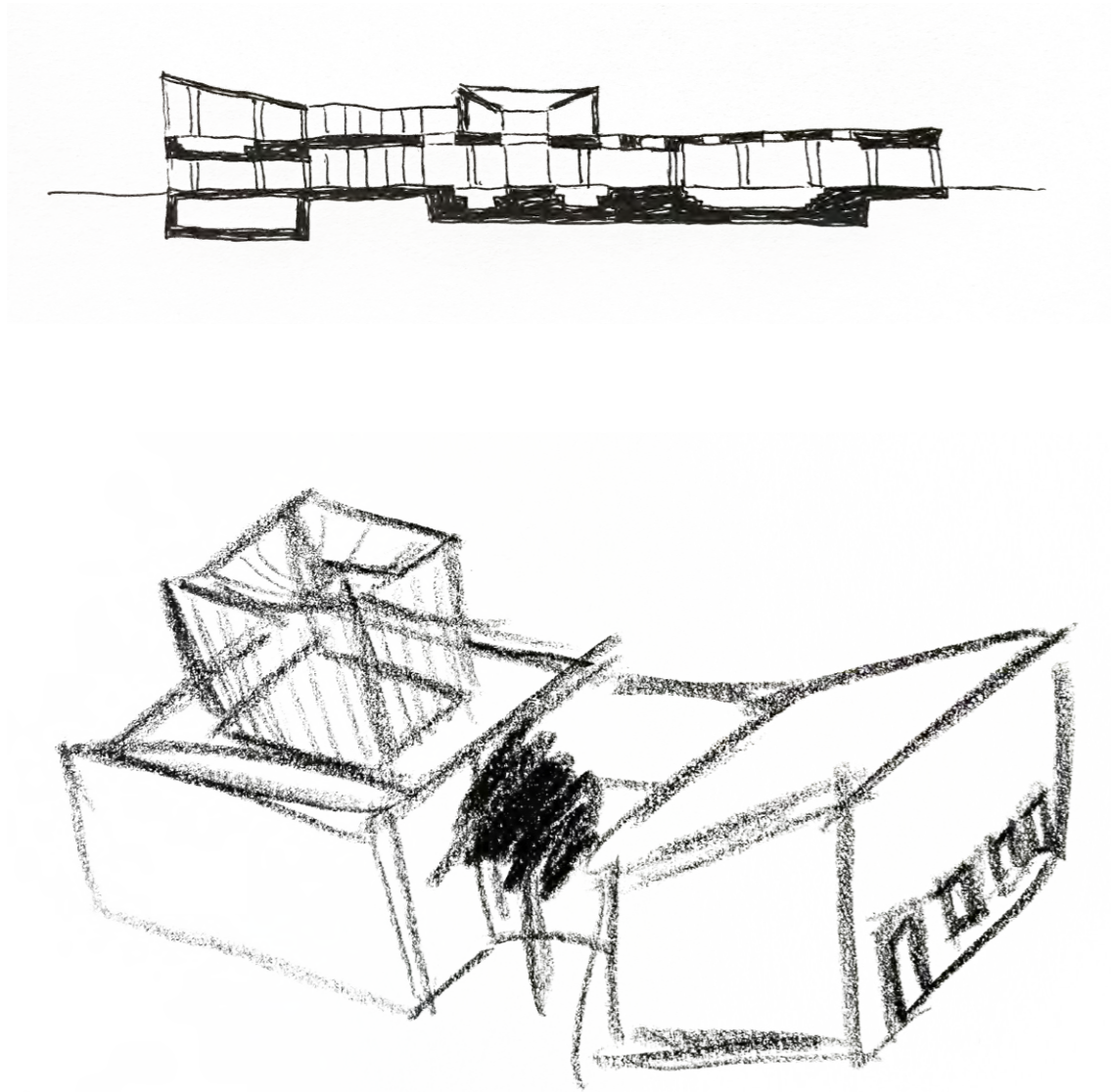

- översljus där det går
- med atrium?
- försöka skapa en plan som möjliggör för översljus från flera håll (utmaning infill)
- små rum med soresle bed
- centrerade bedkar (intimt, enkelt)
- slutet/stängt?
- flera små rum sammankopplade? flera bed i ett rum?
- siktlinjer?

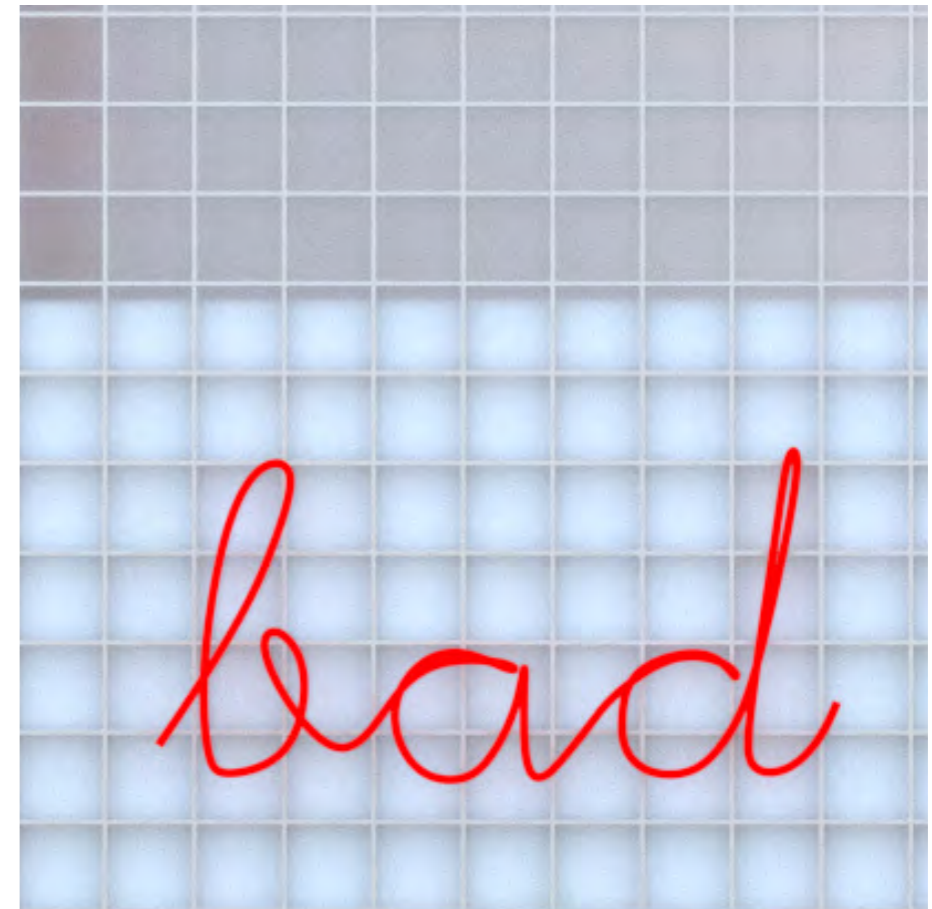

Skiss av sektion och volym, uppdelad i tre volymer + befintlig byggnad

Fasadskiss med kakel

Del IV
-
Badet

Kvartersbadet

Sekvenser

Det har varit viktigt för mig att skapa sekvenser i mitt badhus. Jag vill att upplevelsen ska förändras i takt med att man rör sig genom byggnaden. För att förstärka det har jag jobbat med tre volymer med olika karaktärer och materialitet. Intill volymerna finns passagen, som även den är en sekvens av förändringar.

Nakenhet och badtider

Två separata omklädningsrum signalerar tydligt vilka som är välkomna och var de får vistas – och lyser ännu tydligare med sin frånvaro om alla som inte inkluderas. Kallbadhuset i Malmö är könsseparerat, både omklädningsrum och bad. Vilket såklart exkluderar väldigt många malmöiter och andra besökare. För att inkludera fler personer som inte identifierar sig inom ramarna för dam och herr anordnar Kallis en queerdag den första måndagen varje månad för att välkomna alla, och framför allt hbtqi-personer. I och med den befintliga strukturen av dam- och herrdelar på badet har denna måndag ibland misslyckats och skapat ett missnöje på ”damsidan” eftersom många har känt sig iakttagna av ”herrar” (Stenkvist Söderlin 2019).

Jag har valt att i stället göra ett stort gemensamt omklädningsrum, som till stor del är inspirerad av omklädningen i Aspudsbadet. Det finns möjlighet att sätta upp draperier för att dela upp omklädningen och duscharna i två, eller fler delar. Eftersom sidorna separeras av skåp och en bärande vägg sker en naturlig uppdelning av rummet för att göra det mer privat. Jag har också ritat in fler mindre bås där en person kan byta om. Skåpen i båsen går att öppna från två håll, vilket gör att man kan använda ett annat bås än det man först bytte om i. Totalt finns 46 platser att byta om på och jag tänker mig att varje skåp är 2- eller 3-delat, vilket ger badhuset en kapacitet för 92 eller 138 besökare. Genom att inte tydligt definiera omklädningsrummen och skapa två, tre eller fler rum för en specifik person har jag gjort ett flexibelt omklädningsrum som kan användas på olika sätt. Det kan bli så att besökare inte känner sig bekväma med ett enda omklädningsrum och då har jag resonerat att de kan använda ett av båsen. Baden är gemensamma och öppna för alla och jag har valt att inte definiera dem ytterligare. Jag har försökt att skapa

en flexibilitet där en uppdelning skulle kunna vara möjlig, framför allt på övervåningen där nakenbadet är, samt i basturna. Glaset i basturna är transparent för utblick men reflexivt mot inblick. Vilket gör att samtliga bastur som vänder sig mot varandra kan blicka ut mot atriet och himlen utan att få insyn. Jag har även tänkt mig att badhuset ska kunna delas upp i öppettider, eller öppettdagar, för att skapa en ännu tillåtande miljö som möjliggör för nakenbad i hela badanläggningen.

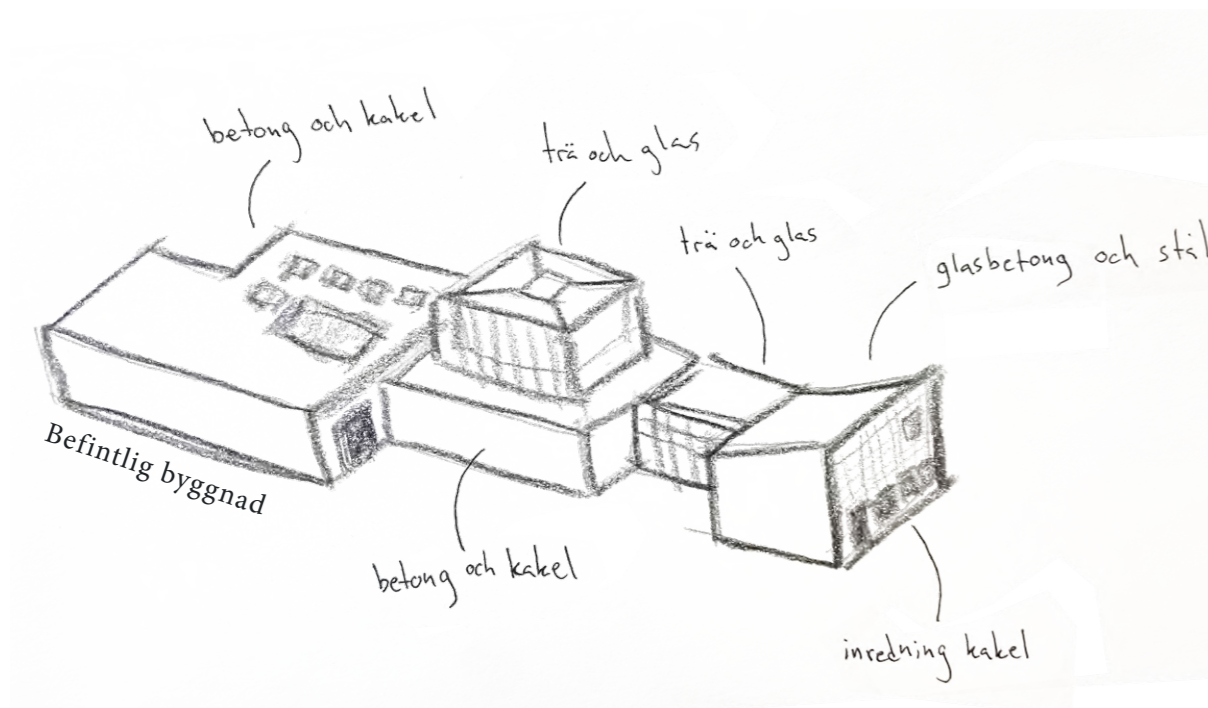
Skuggfigurer

Det började med en bild från Spirited Away. Gestalterna som tornade upp sig bakom de tunna shoji-väggarna med washi-papper, när Chihiro/Sen var på väg för att kräva ett jobb av Yubaba, för att få stanna kvar i andarnas värld och inte tyna bort. Den bilden präglade mycket av mina tankar om passage och ljus, semitransparens och känslan av att vara i ett rum fast man inte är där. En förnimmelse av vad som pågår på andra sidan men som kan vara förvrängd av skuggverkan och bristen på tydlighet och färg. Jag har jobbat mycket med semitransparens i projektet, både i passager och i fasad.

Kontextmodell

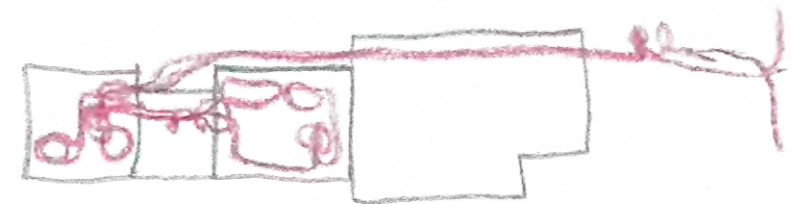
Diagram

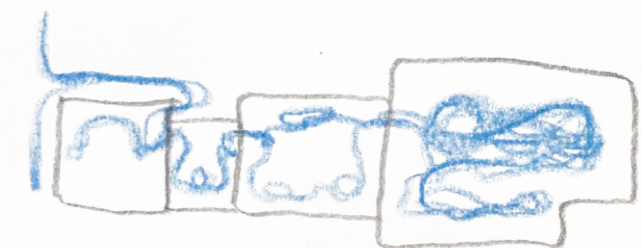
Tre nya volymer länkar samman med den befintliga byggnaden. Volymerna har olika karaktär, materialitet, ljusinsläpp och form.

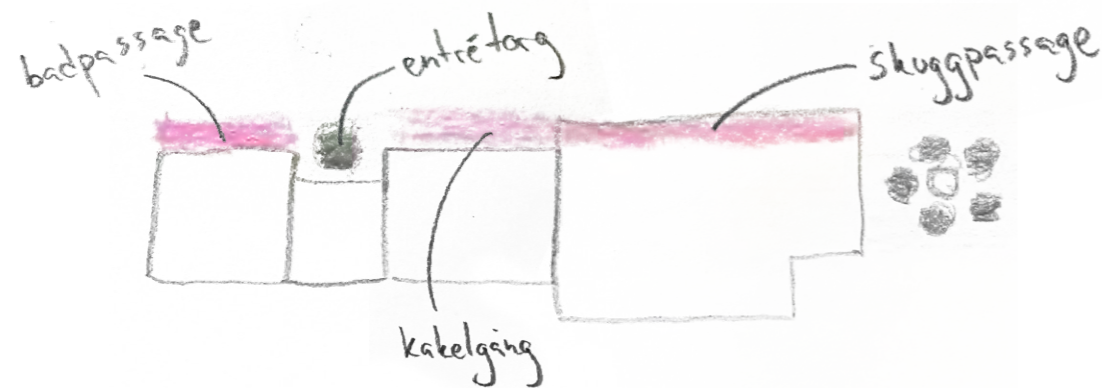
Den ölsugne. Kommer från gatan, tar en öl på entrétorget, en till där inne, går på toa och tar en-två till.

Bastaren / nakenbadaren. Kommer via innergården med cykel. Byter om och går direkt upp på övervåningen. Nakenbadar och bastar i timmar.

Fredagssimmaren. Kommer från gatan, betalar och byter om. Simmar runt i badtorget lite, simmar sedan längder i simbanan. Byter om och tar en öl innan hen går vidare på middag.

Passagen genom kvarteret startar på Hyregatan och sträcker sig längs med och genom badhuset, ut till en innergård som tidigare var en parkering, som nu är en lummig bakgård till badhuset och omgivande byggnader, med en porlande fontän i mitten.

Badpassagen. Glasbetong och en röd neonskylt är det första som möter badbesökare eller förbipasserande på Hyregatan. Hörnen på glasbetongen är rundade för att bjuda in och skapa en nyfikenhet.

Entrétorget. Volymen som innehåller omklädning trycker sig mot tomtens östra hörn och skapar ett litet entrétorg åt väster. Ett träd välkomnar besökaren och entrén ligger runt hörnet till höger.

Kakelgången. I kakelgången är det öppet mot himlen och volymens inre material återspeglas i fasaden - rosa kakel.

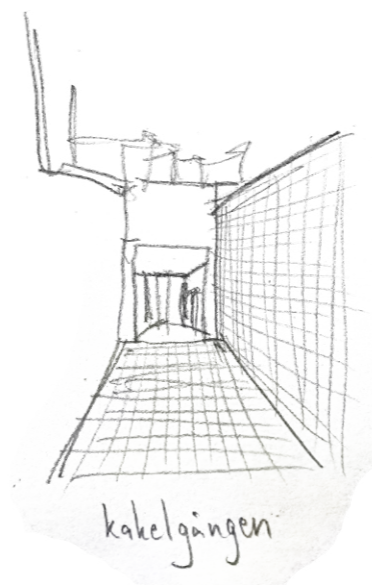
Skuggpassagen. Här når besökaren den befintliga volymen och kliver rakt in i den. En ny yttervägg har skapats, där semitransparenta öppningar mot badtorget visar skuggor som rör sig på insidan och ljus som skiner ut. Vågformer återkommer i tak, golv och väggar som ljusslingor eller som mönster.

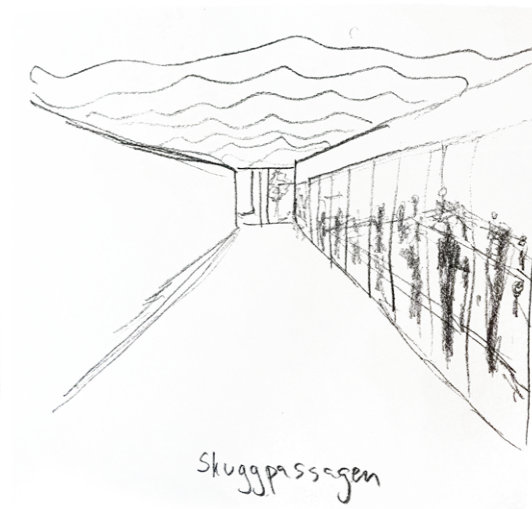
badpassagen från gata

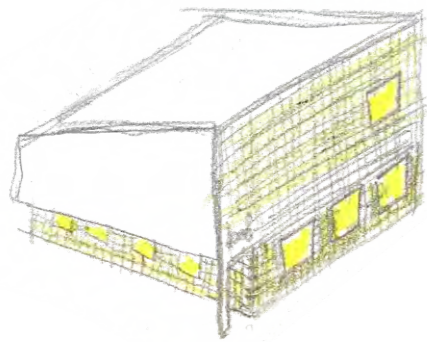
entrétorget

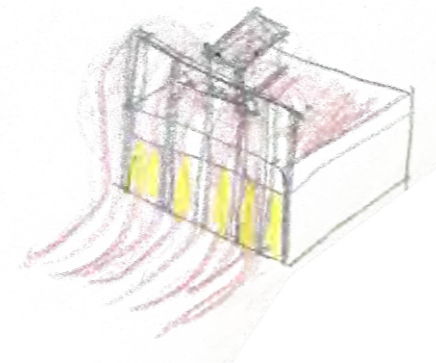
kakelgången

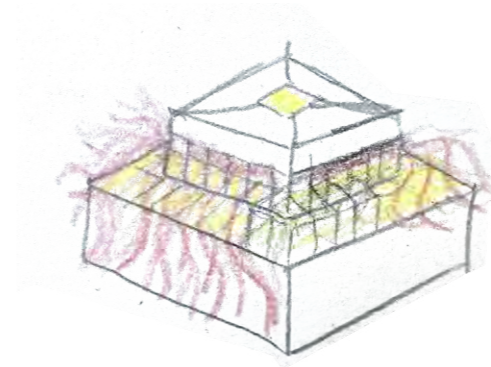
skuggpassagen

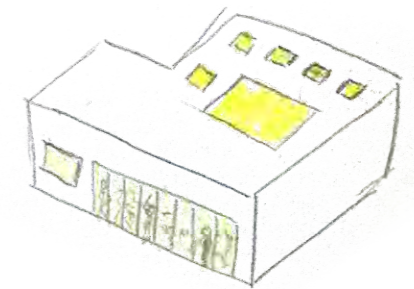
Entrébyggnad. Hela fasaden består av två lager semiträparent glasbetong med hål för fönster i bottenplan samt för personalrum.

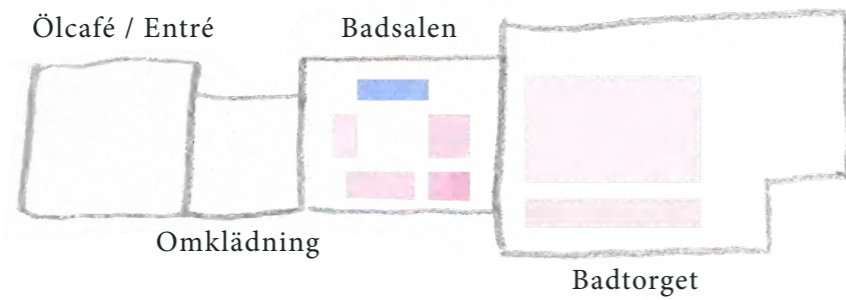
Torgbyggnad. Semiträparenta fönster mot gången i omklädningsrummet. Terrass på övervåningen med duschar och kallbad, där vattenljud läcker ut och ned på entrétorget.

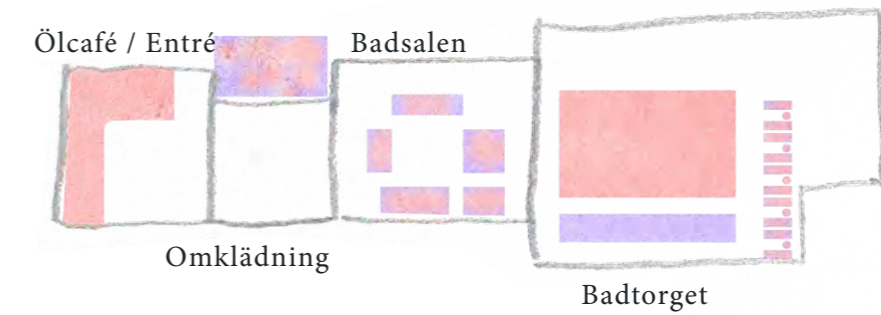
Bad/bastubyggnad. Ljusinsläpp från atrium in till bastur samt badet på entréplan. Övre volymen är indragen för att skapa släpljus längs väggarna. En kallpassage omkring basturna har öppningar utåt, vilket släpper ut värme och ånga från bastun, ned i kakelgången.

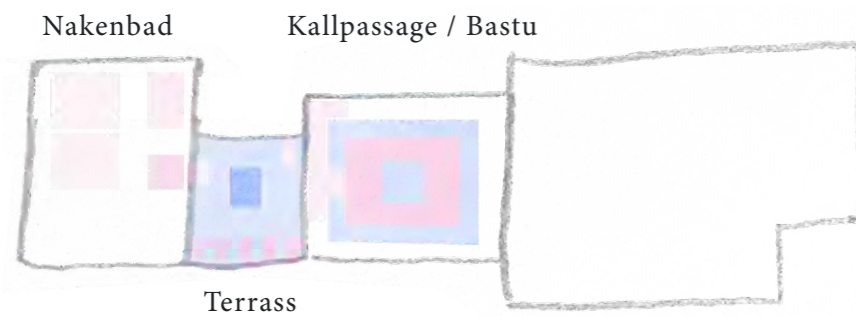
Befintlig byggnad. Små takfönster som redan finns används samt en större öppning görs över badtorget för att maximera ljusinsläpp. Skuggpassagen har öppningar mot badtorget samt en liten lucka för glasskiosken.

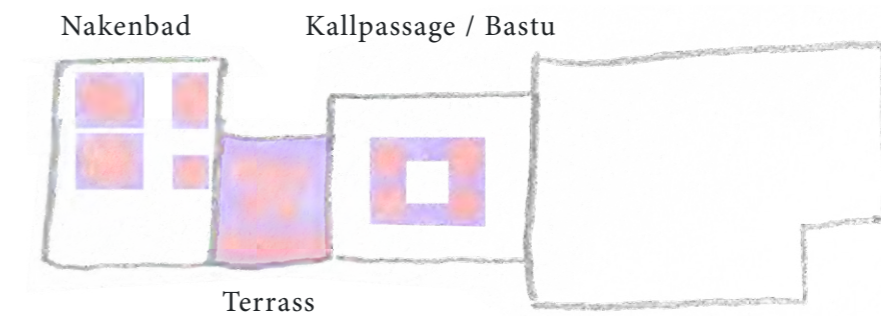
Entréplan. När badbesökare kommer ut från omlädningsrummet möts de av små bassänger med olika temperaturer, för att få olika upplevelser av temperatur och kulan skifta mellan dem. Badtorget har en lägre temperatur för att simning ska kunna vara möjlig.

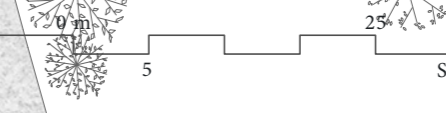
Entréplan. Ölcaféet är framförallt socialt, medan entrétorget kan vara en blandning av socialt och intimt. Detsamma gäller de små bassängerna. Badtorget är mest socialt och simbanan är mer intimt. Solbäddarna kan också vara en blandning av socialt och intimt.

Plan 2. På övre våningen förstärks lagren av temperatur ytterligare, med konstanta skiftningar av utomhus/inomhus, varmt/kallt genom en terrass som beroende på väderlek kan vara båda varm och kall, samt en gång mot bastun som är utomhus fast under tak. För att komma till nakenbadet måste man korsa terrassen.

Plan 2. På övervåningen är det varierande gradienter av socialt och intimt på terrassen, nakenbadet och basturna.

Hyregatan

Västergatan

1.

2.

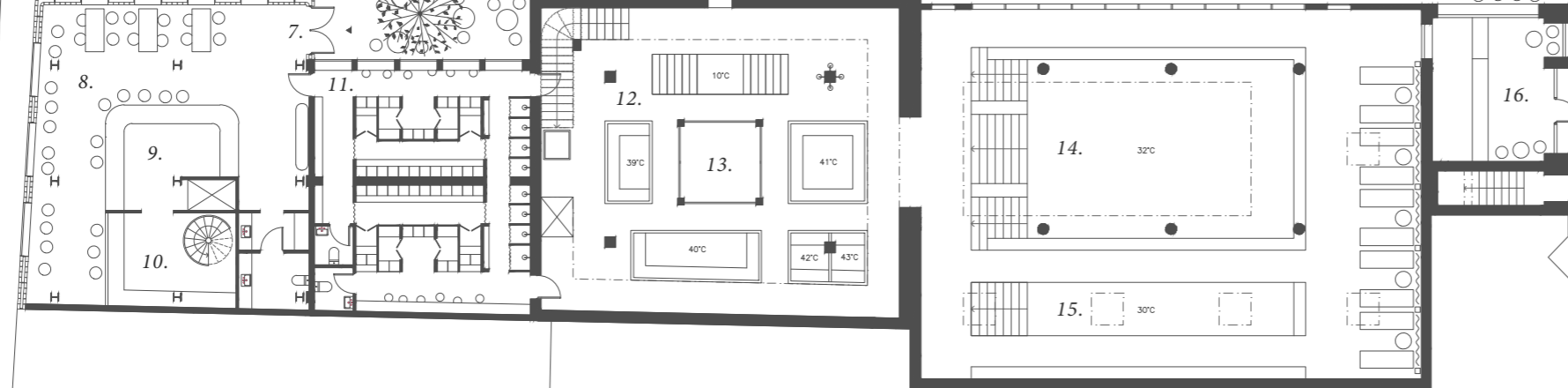
3.

4.

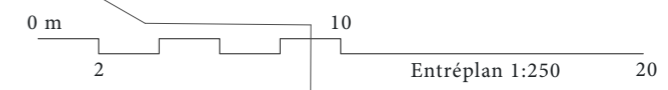
5.

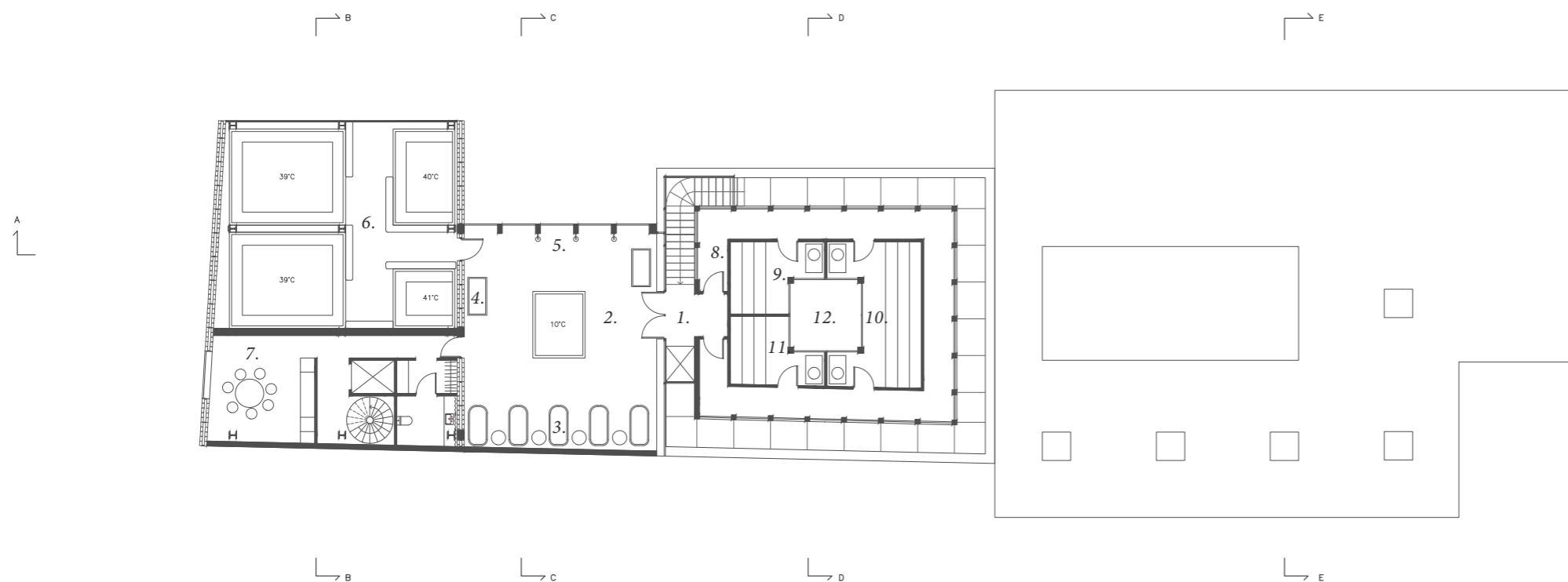
17.

6.

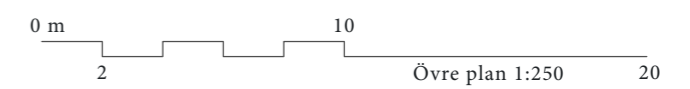

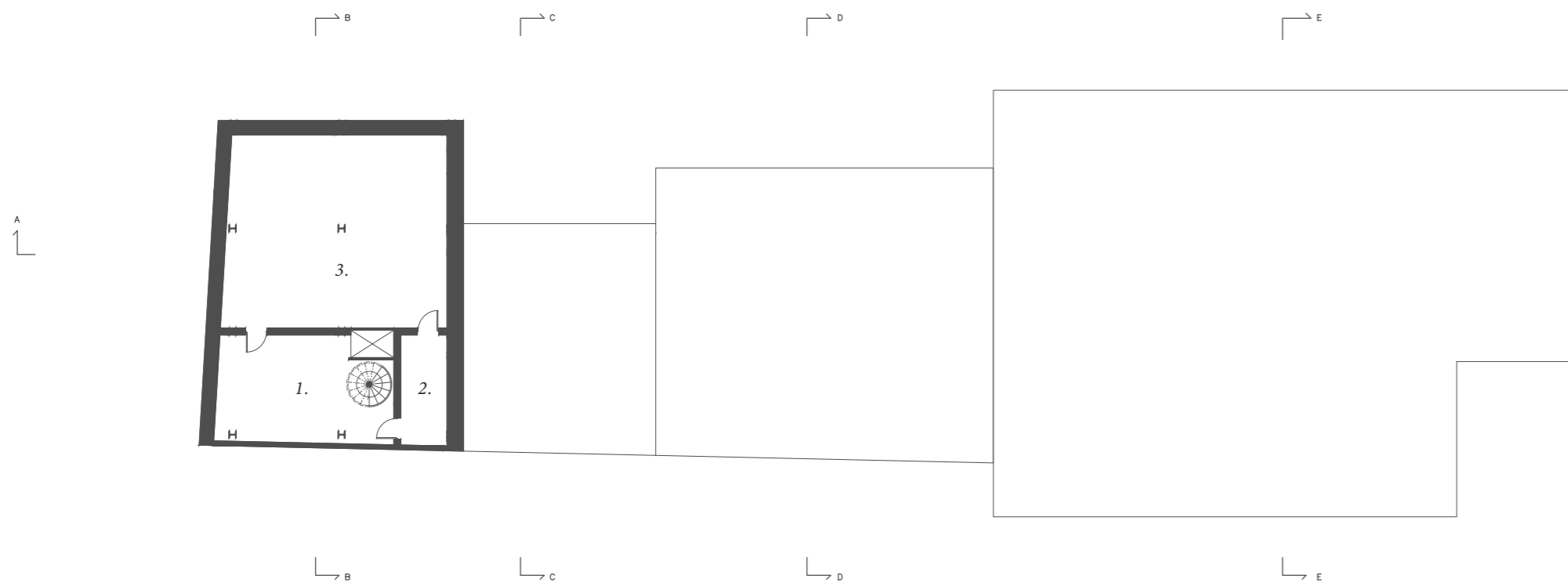
- 1. Passage Hyregatan
- 2. Entrétorg
- 3. Kachelgången
- 4. Skuggpassagen
- 5. Gärd med fontän
- 6. Passage Västergatan
- 7. Entré
- 8. Ölcafé
- 9. Bandai
- 10. Kök
- 11. Omklädning + dusch
- 12. Badsal + trappa
- 13. Atrium
- 14. Badtorg
- 15. Simbana 10 m
- 16. Glasskiosk
- 17. Soprum

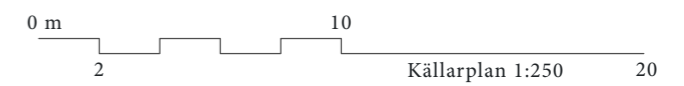

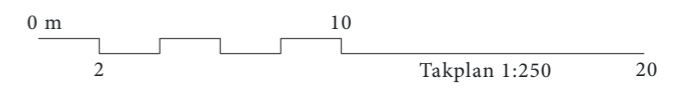
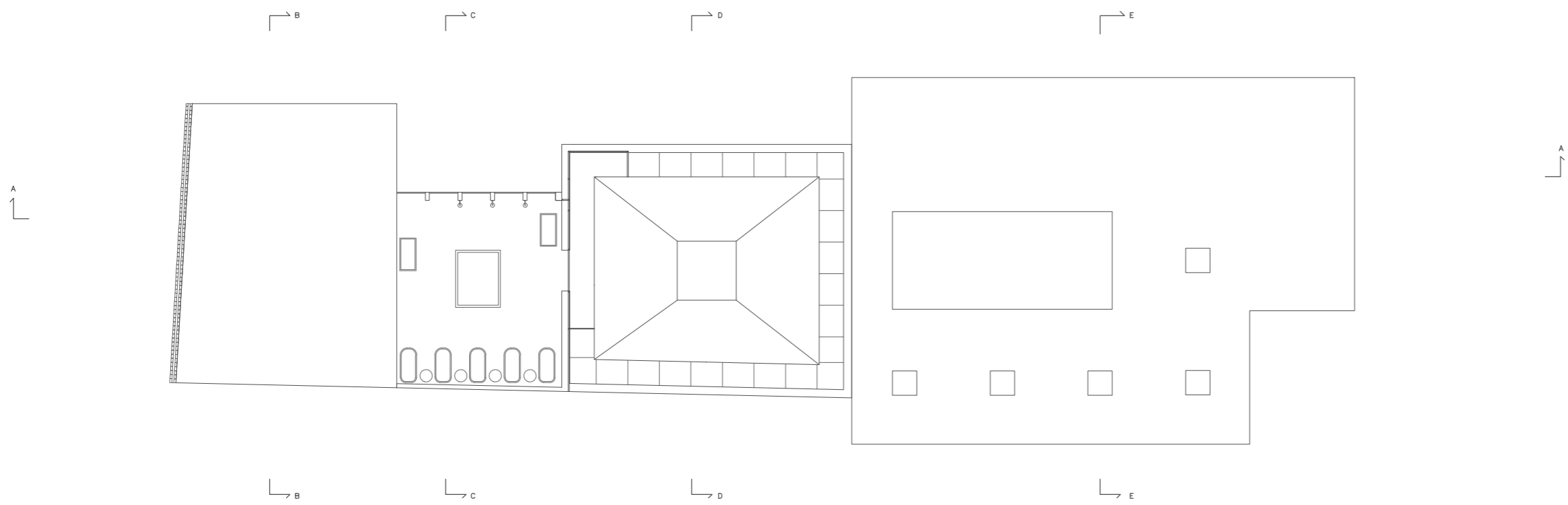
1. Farstu och nakengräns	11. Våtbastu
2. Terrass + kallbad	12. Atrium
3. Karbad	
4. Fotbad	
5. Kallduschar	
6. Nakenbad	
7. Personalrum	
8. Kallpassage	
9. Våtbastu	
10. Ångbastu	

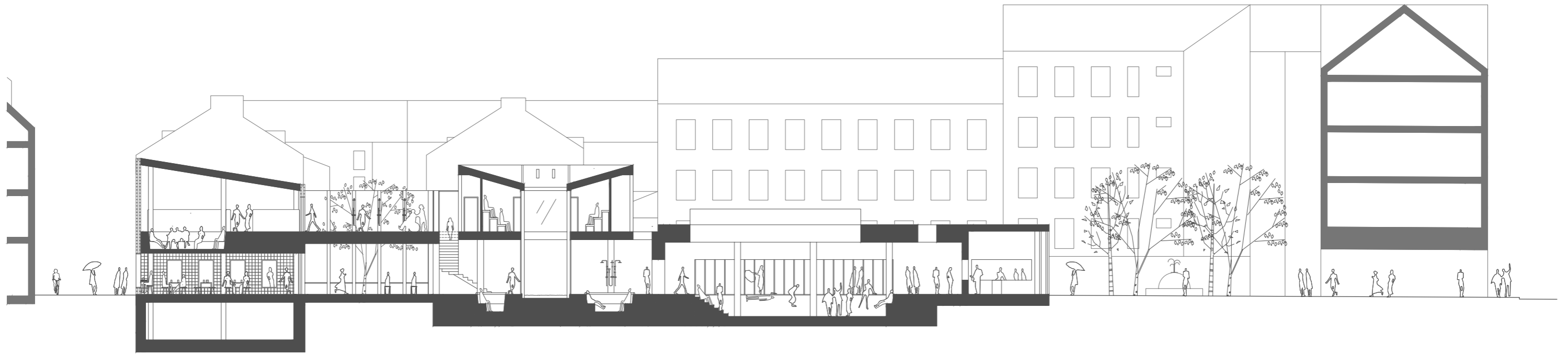
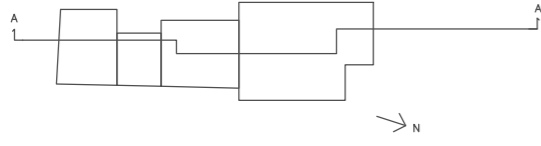

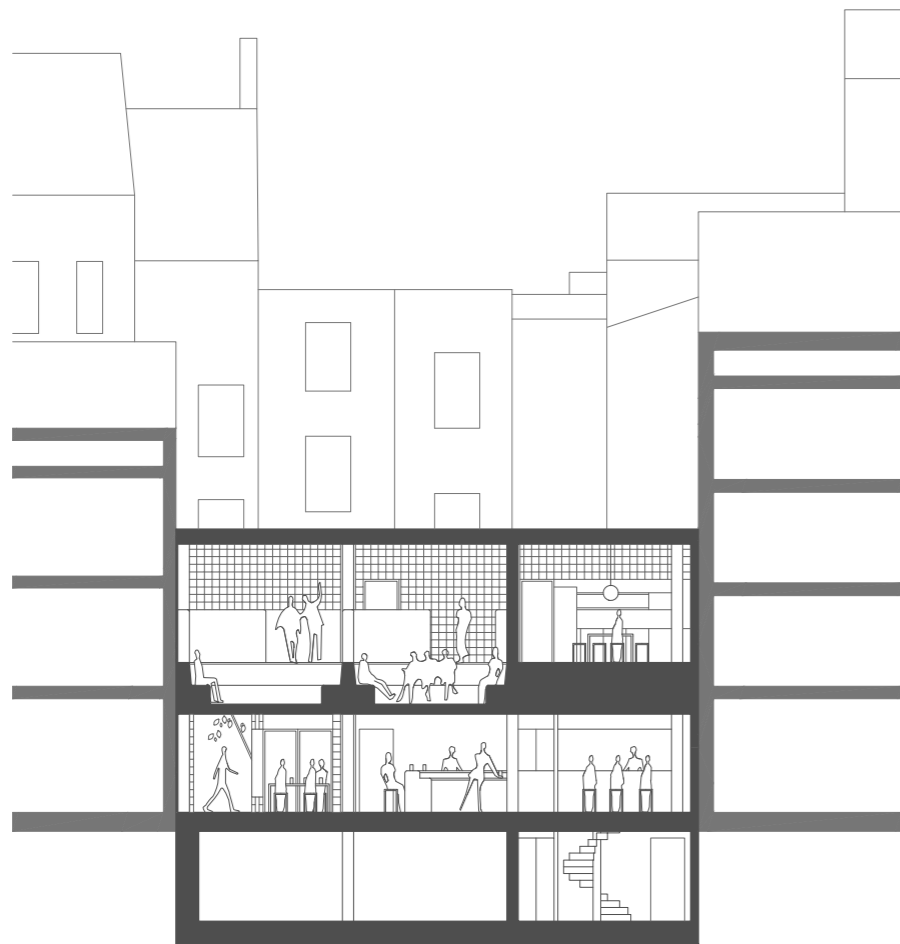
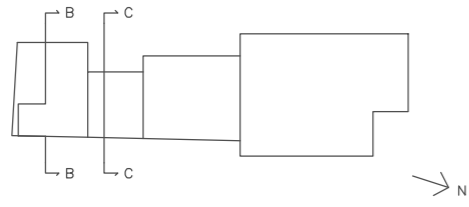

- 1. Extra utrymme kök
- 2. Förråd / Förvaring
- 3. Teknik

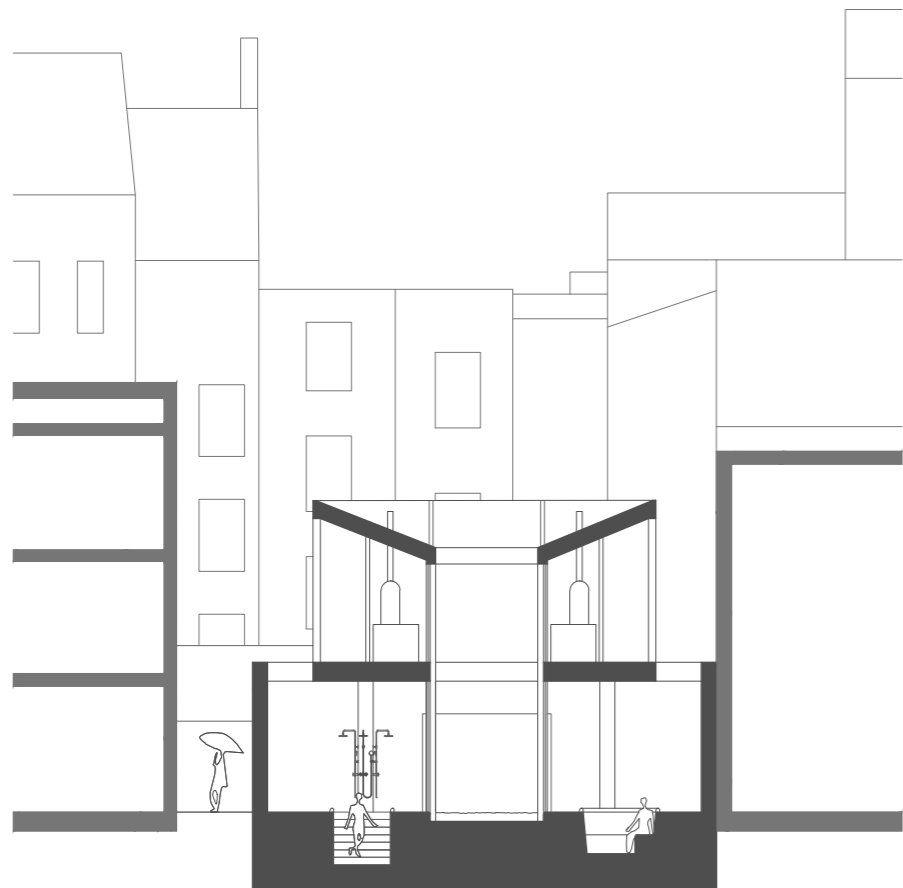
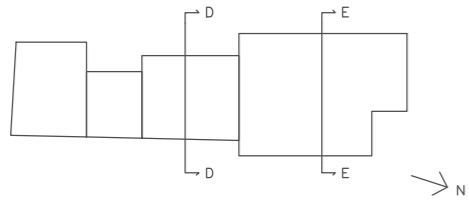

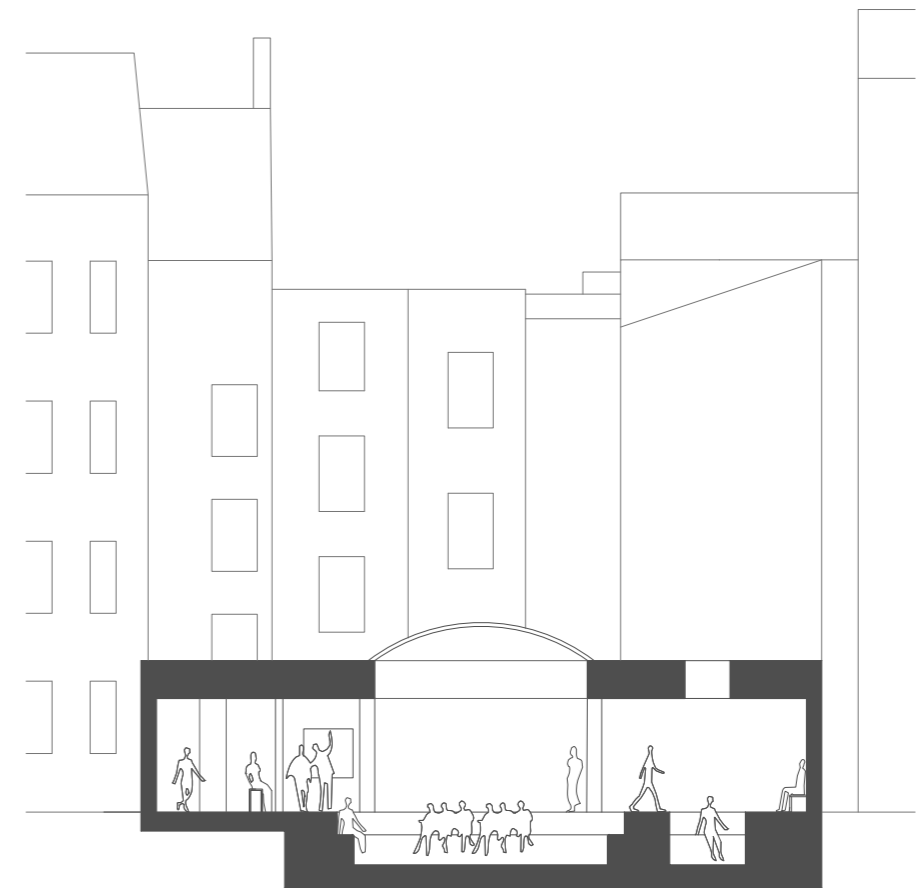
Tvärsektion B-B / Ölcafé, nakenbad och personalrum (1:200)

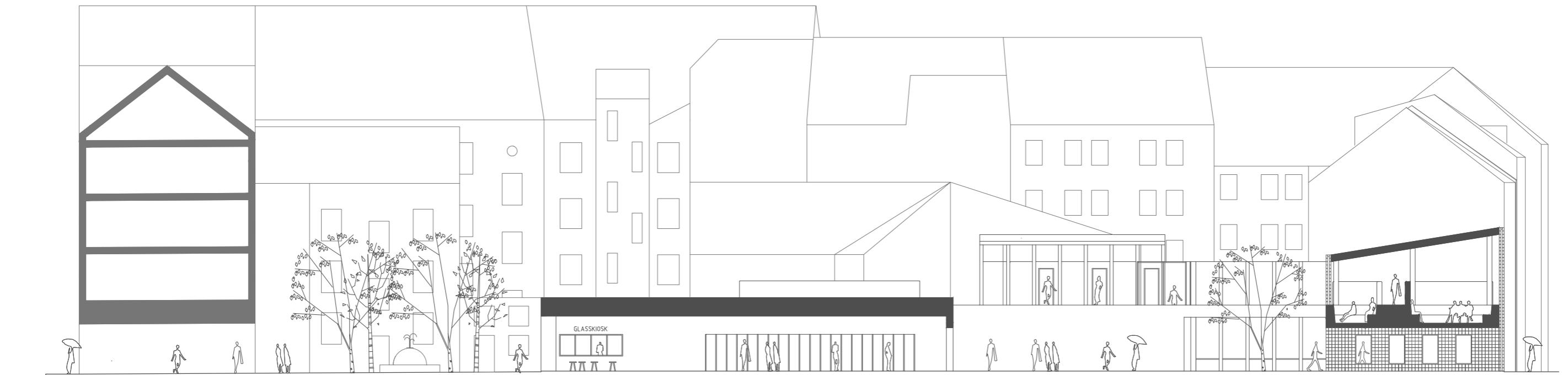
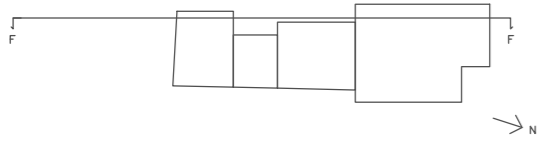
Tvärsektion C-C / Omklädnig och terrass (1:200)

Tvärsektion D-D / Badhall och bastu (1:200)

Tvärsektion E-E / Badtorg och simbana (1:200)

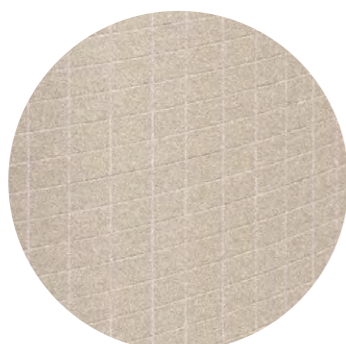

Materialitet

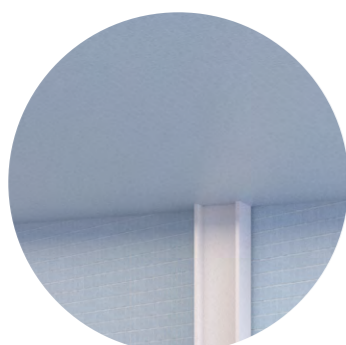
Entré + Nakenbad

Betongglas

Beige mosaik

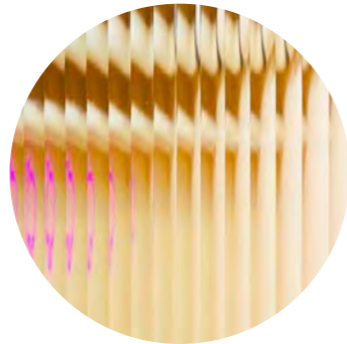

Ljusblå mosaik

Omklädning

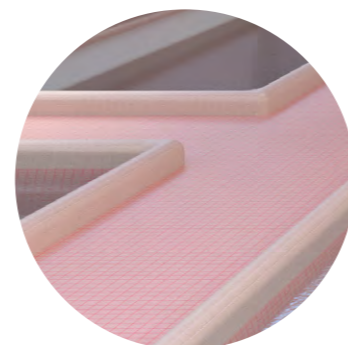

Furu

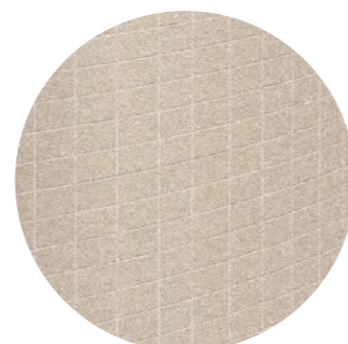

Linjglas

Badsal

Rosa mosaik

Beige mosaik

Bastu

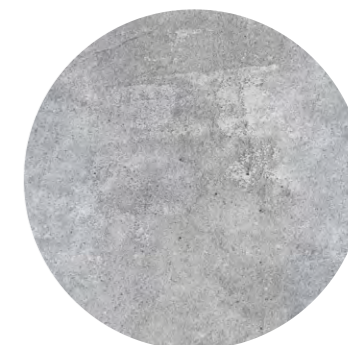

Shou Sugi Ban

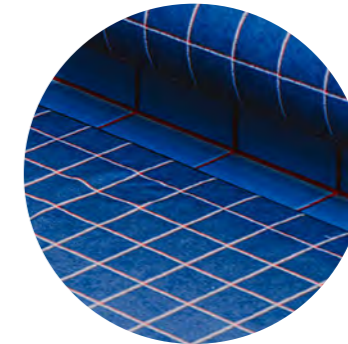

Frostat glas

Badtorg

Betong

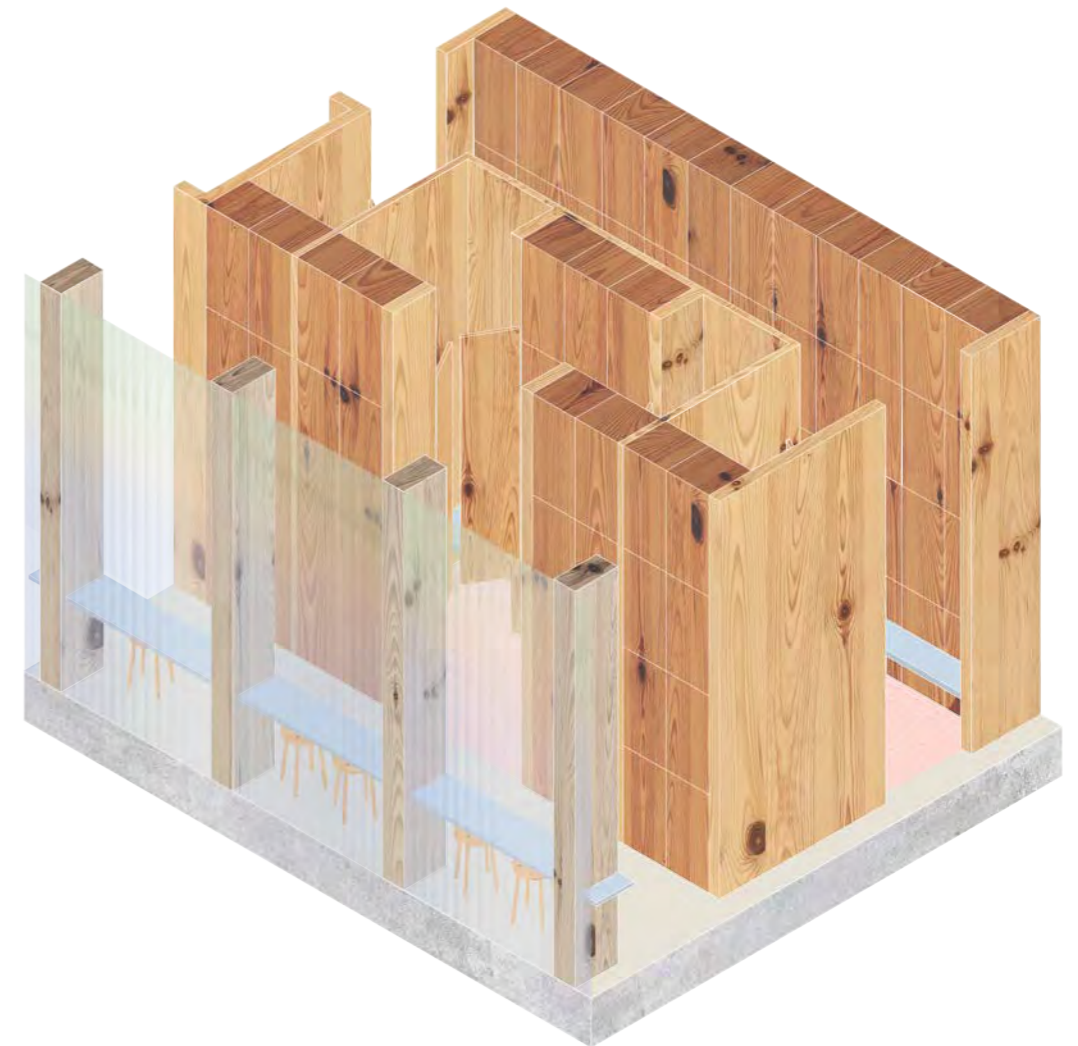
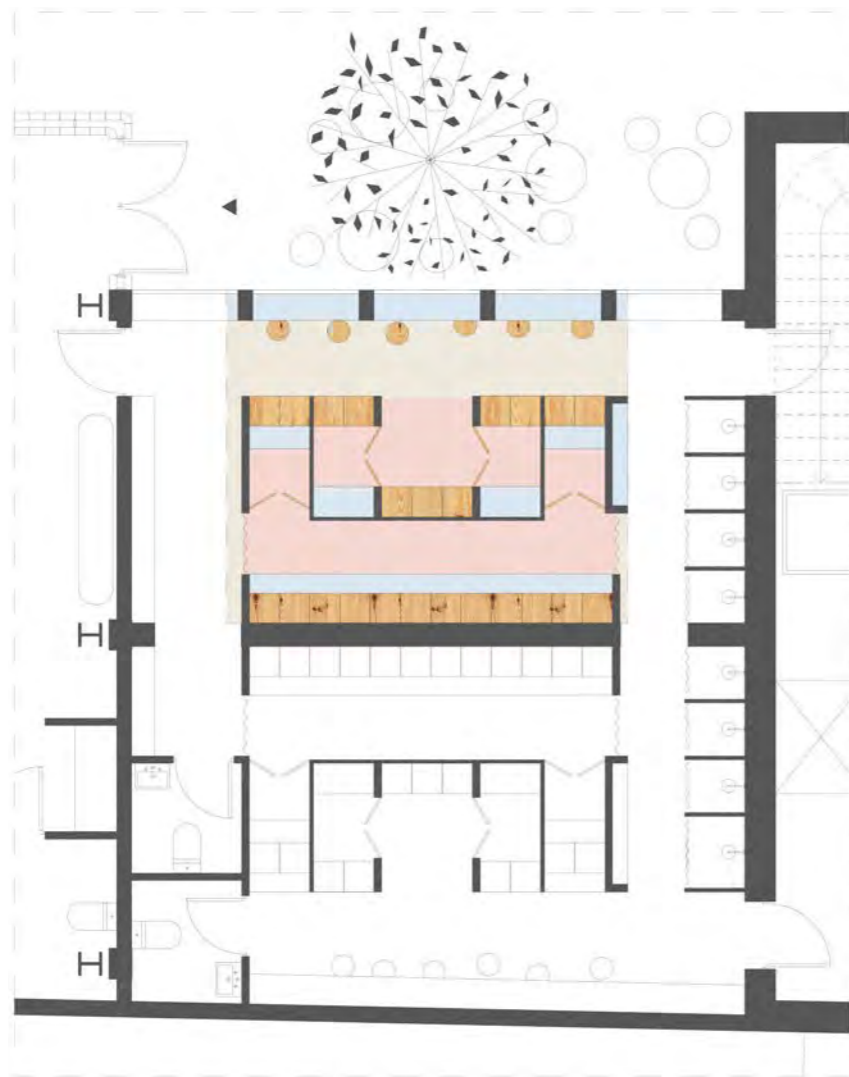
Kleinblå mosaik

Atmosfär

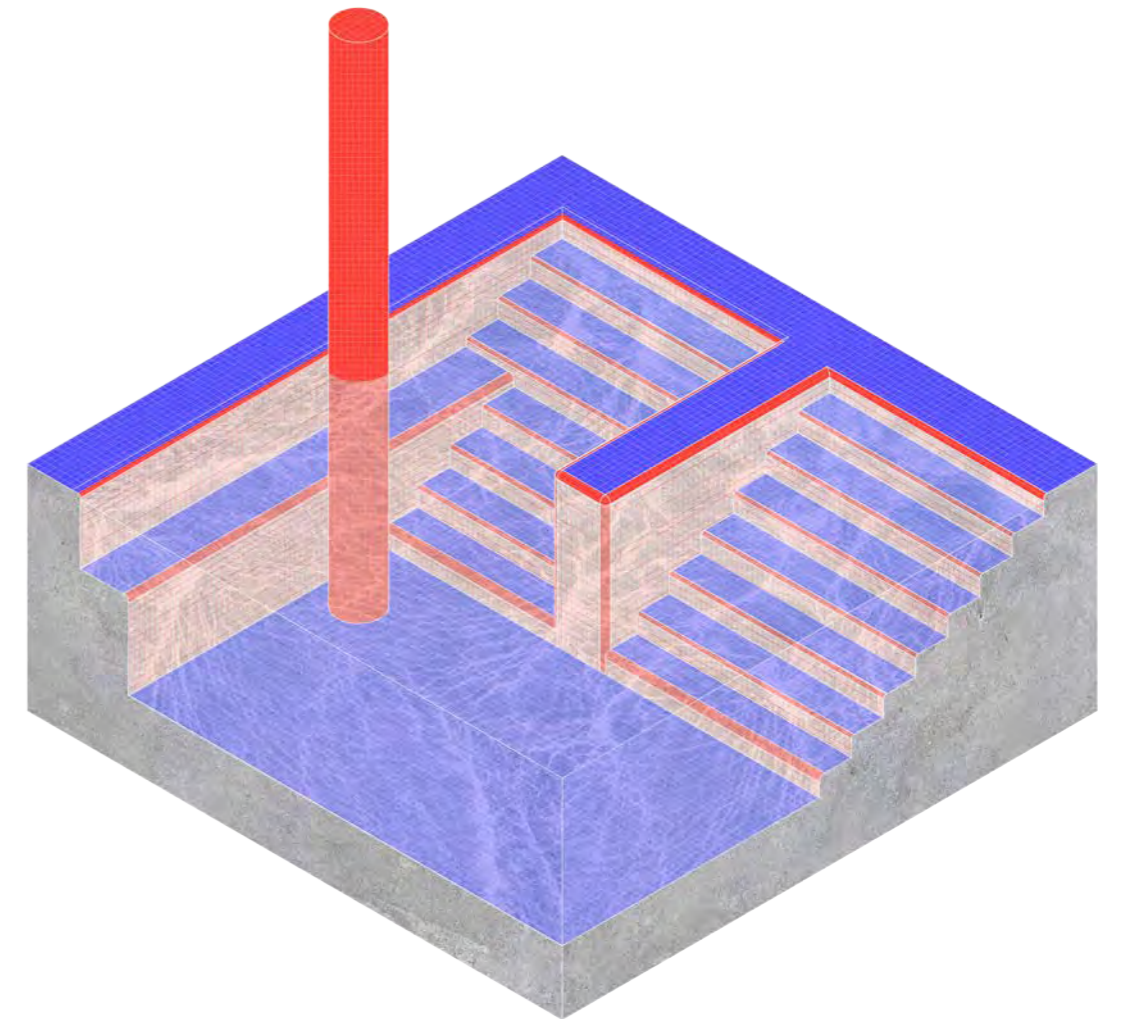
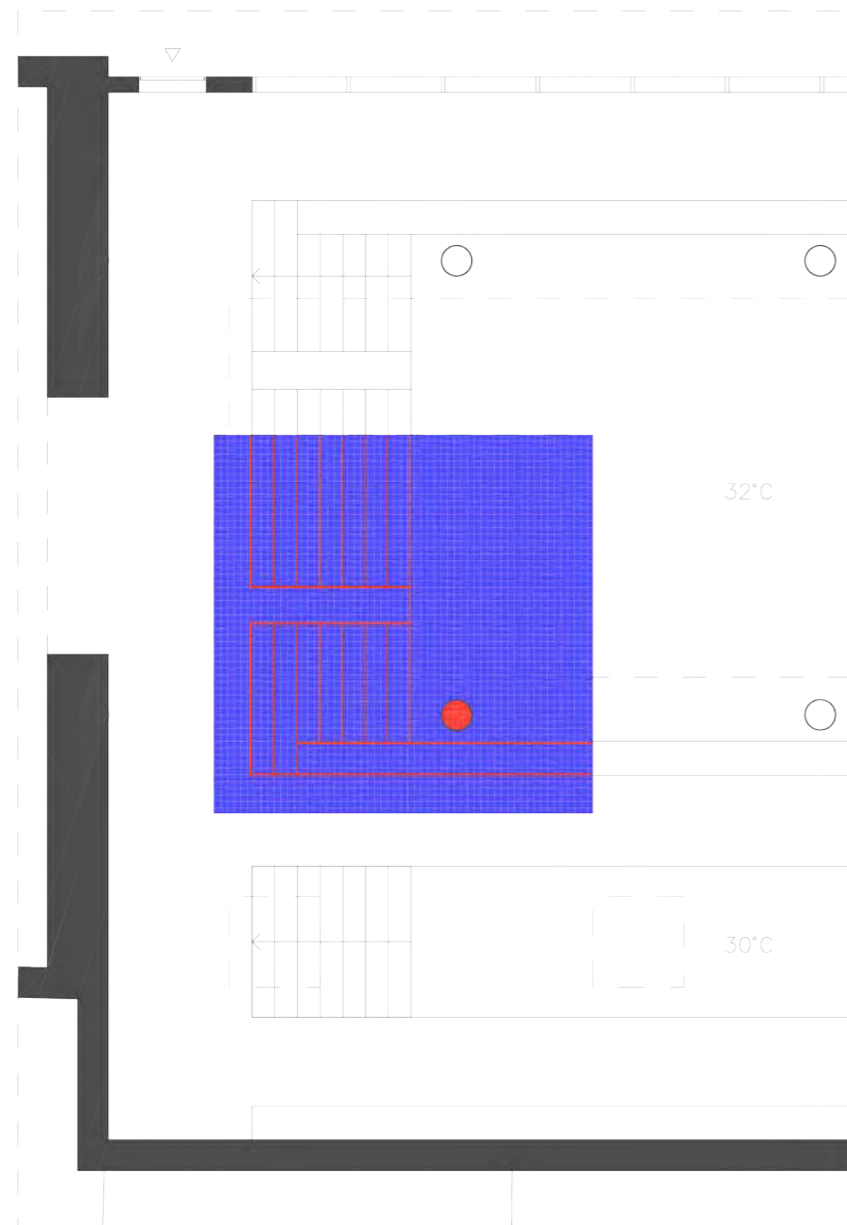
Materialen och färgerna som jag har valt är hämtade från nämnda referenser. Det pastelliga från gamla kommunala badhus, Nordnes Sjøbad och Kallbadhuset i Malmö, ljusinsläpp från ovan som i senton i Japan, träet från saunan och kallbadhusen, kaklet från Koganeyu i Tokyo, semitransparensen från Spirited Away. Rumsligheterna har olika karaktärer för att skapa en känsla av sekvenser och nyfikenhet.

Omklädningsrummet har mjuka och omfamnande material med skåp och väggar av furu. Mosaiken har de ljusa pastellfärgerna som återfinns i resten av badhuset. Ett linjglas delar omklädningsrummet från det lilla entrétorget med ett träd utanför. Glaset är semitransparent och endast konturer, färger och ljus släpps igenom. Med andra ord går det att röra sig naken på andra sidan (även om representationen av glas i bilden är lite mer transparent). Omklädningen sker i enskilda bås eller i ett av de större omklädningsrummen. Mellan de bärande pelarna, vid fönstren, finns plats att föna hår, sminkning eller liknande som man vill göra när man är torr och påklädd.

Badtorget ligger i den befintliga byggnaden, med takljus och pelare som går ner i vattnet och skapar en rytm i rummet. Det finns sittplatser längs hela bassängen och högre partier som kan användas som armstöd eller ett bord för schackspel, som i referensen från badhuset i Budapest.

Ljusgenomsläpplig fasad av glasbetong och bad-skyld ovanför entrén till passagen

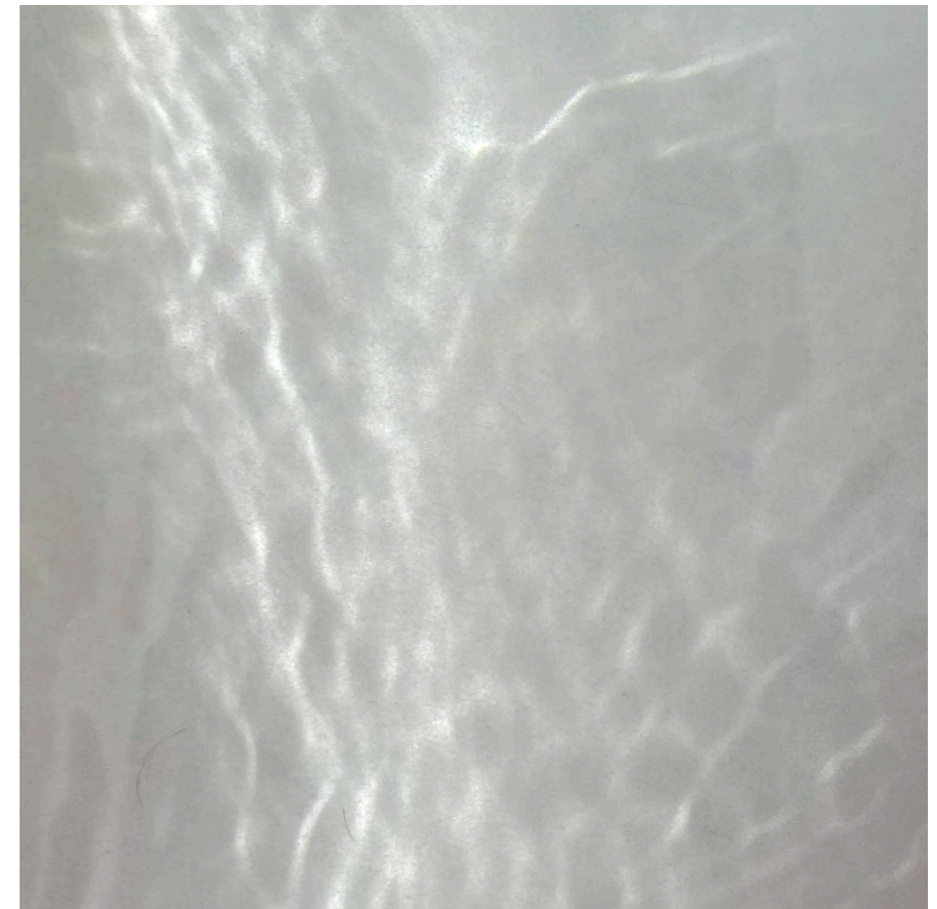

Badsal och atrium med olika tempererade bassänger

Nakenbad och halvväggar i kakel som delar upp sfärerna

Del V
-
Reflektion

Kvartersbadet i staden

Ambitionen med detta examensarbete var att göra ett folkligt badhus med enkla material, som skulle upplevas demokratiskt och ha låg tröskel. Jag var också fascinerad av känslan av att stiga in i en annan värld, symboliskt men också bokstavligt. Jag försökte kombinera dessa två faktorer och insåg sedan att de kanske inte är helt kompatibla, en lågmäldhet och en storslagenhet. Något som försvårade försöket att göra båda två var också tomten, som krävde ett större program än vad jag hade tänkt från början. Det hade varit spännande att jobba med en mindre tomt som gav mer begränsningar i yta och program. Kanske hade jag då kunnat kombinera fiktionen med det folkliga på ett mer precist sätt.

En annan följd som kom med valet av tomt var möjligheten och önskan att skapa en passage genom kvarteret. Kanske bidrog den önskan också till ett större program som involverade en befintlig byggnad. Jag ville skapa en sekvens av rumsligheter med oväntade arkitektoniska element som dök upp – men tomtens utformning och implementeringen av passagen gjorde att det blev mer av en bestämd sekvens utan större rörelsefrihet.

Hanteringen av nakenhet, omklädningsrum, kön och badtider tycker jag är särskilt intressant. Jag skulle vilja fördjupa mig i könsseparatistiska bad och omklädningsrum, hur de i så fall ska delas upp och om det finns exempel på badhus som har gjort det bra. I mitt flexibla och öppna förslag, med avsikt att inkludera, är jag medveten om att det i stället kan approprieras av endast en viss grupp och därmed exkludera. Jag tror att badtider och en tydlig kommunikation krävs för att skapa trygghet för både stammisbadaren och den nya besökaren. Det är något jag gärna läser mer om och undersöker genom fortsatta besök på olika badhus.

Badande är något som ligger mig varmt om hjärtat. Dels för att jag alltid har gjort det, dels för att jag tror att det är något alla behöver. Badhus är en tillflyktsort, en fristad mitt i hetsens epicentrum – staden. Jag älskar städer, missförstå mig rätt. Min personliga åsikt är dock att vi i Sverige har gått miste om något som en gång har varit en del av staden. Jag tror därför på att åter bygga kvartersbad som en mötesplats och som en kroppslig och folklig institution i städer.

Slutord

Jag har i det här examensarbetet avgränsat mig till att fokusera på utvalda referenser, snarare än att göra en kartläggning av badandets historia och alla dess former. Det är en personlig tolkning jag gjort av referenserna och av badande, vilket har lett till ett personligt gestaltat projekt utan anspråk på att vara allmängiltigt eller ett särskilt gott exempel på ett kvartersbad. Även om jag gärna hade sett just detta badhus byggas på en infill-tomt nära mig.

Jag hoppas att jag med detta examensarbete kan belysa varför vi behöver badhus i staden, där fokuset inte är motion och träning utan snarare något mer sinnligt och socialt. En kroppslig och mental närvaro som bara kan upplevas i badhus, tillsammans med andra. En nygammal aktivitet vi kan göra en helgmorgon eller efter en lång dag i skolan eller på jobbet, eller på en dejt. Tillsammans med människor vi känner eller ensam bland andra.

Vi ses i ångan!

Källförteckning

Litteratur

Nordström, Ulrika. (2019) *Nordiska bad – i sjö, hav, bassäng och källa*. Natur och Kultur, Stockholm. ISBN 978-91-27-16252-5.

Zumthor, Peter. (2003) *Atmospheres – Architectural Environments · Surrounding Objects*. Birkhäuser Verlag, Basel. ISBN 978-3-7643-7495-2.

Digitala källor

April, Zoria. (2020) *Japanese Bathing Culture: The History of Sento*. Wonderland Japan. <https://wattention.com/bathing-culture-the-history-of-sento/> (Hämtad 2022-04-10)

Block, India. (2020) *Schemata Architects updates traditional Japanese bathhouse with tiles and Towada stone*. Dezeen. <https://www.dezeen.com/2020/09/06/schemata-architects-sento-bathhouse-renovation-tokyo-architecture/> (Hämtad 2022-03-20)

Bolmstedt, Asa. (2004) *Simskola för alla*. Populär Historia. <https://populärhistoria.se/samhalle/utbildning/simskola-for-alla-c61d82aa-ca5c-40b3-b382-c7b2387b9a39> (Hämtad 2022-05-20)

Cartwright, Mark. (2013) *Roman Baths*. World History Encyclopedia. https://www.worldhistory.org/Roman_Baths/ (Hämtad 2022-05-05)

Daub, John. (2018) *Inside Tokyo's Bath Houses | Sento*. Only in Japan. <https://www.youtube.com/watch?v=XDo9IGDVgsw> (Hämtad 2022-03-20)

Förenta Nationerna. (2020) *Finsk bastukultur på UNESCO:s lista över immateriella kulturarv*. <https://unric.org/sv/finsk-bastukultur-pa-unescos-lista-over-immateriella-kulturarv/> (Hämtad 2022-04-09)

Kokubun, Miho. (2022) *The Revival of Sento Culture in Japan*. The Lunar Times. <https://thelunartimes.net/2022/03/the-revival-of-sento-culture-in-japan/> (Hämtad 2022-05-10)

Mairs, Jessica. (2016) *Avanto Architects builds coastal sauna in Helsinki with a faceted timber "cloak"*. Dezeen. <https://www.dezeen.com/2016/06/30/avanto-architects-loyly-coastal-sauna-helsinki-faceted-timber-cloak/> (Hämtad 2022-05-20)

Sakamoto, Masayoshi. (2019) *How to Bathe in 'Sento' for Beginners*. All About Japan. <https://allabout-japan.com/en/article/6242/> (Hämtad 2022-03-21)

Samuelsson, Johan. (2022) *Sjöar och vattendrag*. SLU. <https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/naturtyper/sjoar-och-vattendrag/> (Hämtad 2022-05-01)

Saudades. (2014) *Skinship*. Urban Dictionary. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Skinship> (Hämtad 2022-05-28)

Shinobu, Machida. (2017) *The Story of "Sentō": A History of Public Bathhouses in Japan*. Nippon.com. <https://www.nippon.com/en/views/b07302/> (Hämtad 2022-04-20)

Stenkvist Söderlin, Helena. (2019) *Frizon för fluktare – eller bad på egna villkor?* Sveriges Radio. <https://sverigesradio.se/artikel/7202177> (Hämtad 2022-05-10)

Stockholmskällan. (2021) *Aspuddsbadet, 1919-2009*. <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/27634> (Hämtad 2022-04-10)

Stålnacke, Johan. (2013) *Kust och stränder i Sverige*. Statistiska Centralbyrån. https://share.scb.se/OV9997/data/MI0812_2012A01_SM_MI50SM1301.pdf (Hämtad 2022-03-20)

TSA. (2015) *What kind of place is a sento? How useful are sento for our health?* 1010.or.jp. Tokyo Sento Association. <https://www.1010.or.jp/english/> (Hämtad 2022-04-10)

